

Designing a Native Model of Good Governance Based on Religious Teachings; Qualitative Research Based on Data Theory

Seyyed Mohammad Reza Nabaviyan Hamzeh Kalae * Mohammad Reza Bagherzadeh **

Seyyed Ahmad Jafari Clarijani *** Mojtaba Tabari ****

Abstract

The present study was conducted using the new concept of good governance in Islamic management studies with the aim of designing an indigenous model based on religious teachings. The research data were collected through a systematic review of the most prominent religious and historical documents and books of ancient Iran (Achaemenid period) and analyzed using the foundation data method. To qualitatively validate and validate the conceptual model obtained from the coding steps; The method of confirmation of selected experts was used using the combined judgment and snowball sampling method. Based on the research findings, the categories of competencies of managers and the unity of the common direction and goal of the pillars of the system as the causal conditions for the realization of good governance; Oversight, culture, the dynamism of the council principle, and knowledge-based consultation and management were identified as contextual contexts, pressure and betrayal of the people, corruption and betrayal in management, and management inefficiencies as interfering categories that undermine good governance. Focus on the areas of human, economic, political and cultural resources as strategies for achieving good governance and security in various areas, popular support, inclusive justice, growth and prosperity, efficiency and effectiveness, and adherence to identity and values. , The consequences of good governance were determined.

Keywords: *Good Governance, Governance Model, Religious Teachings, Islamic Governance, Islamic Management.*

* Ph.D. Candidate, Department of Government Management (Human Resources), Qaemshahr Branch, Islamic Azad University, Qaemshahr, Iran.

** Assistant Professor, Department of Government Management, Qaemshahr Branch, Islamic Azad University, Qaemshahr, Iran.

*** Assistant Professor, Department of Government Management, Qaemshahr Branch, Islamic Azad University, Ghaemshahr, Iran.

**** Associate Professor, Department of Government Management, Qaemshahr Branch, Islamic Azad University, Qaemshahr, Iran.

طراحی مدل بومی حکمرانی خوب مبتنی بر آموزه‌های دینی

محمد رضا باقرزاده**

مجتبی طبری***

پذیرش نهایی: ۱۴۰۰/۱۰/۲۱

سید محمد رضا نبویان حمزه کلایی*

سید احمد جعفری کلاریجانی***

دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۳/۲۹

چکیده

پژوهش حاضر با استفاده از مفهوم حکمرانی خوب در مطالعات مدیریت اسلامی با هدف طراحی مدل بومی مبتنی بر آموزه‌های دینی انجام گرفت. داده‌های پژوهش از طریق مرور نظام‌مند برجسته‌ترین اسناد و کتب دینی، سیره معصومین و همچنین اسناد تاریخی ایران باستان (دوره هخامنشیان) جمع‌آوری شد و با استفاده از روش تئوری پردازی داده بنیاد مورد تحلیل قرار گرفت. جهت اعتباریابی کیفی از روش تأیید خبرگان منتخب با استفاده از روش نمونه‌گیری ترکیبی قضاوتی و گلوله برفی استفاده شد. بر اساس یافته‌های پژوهش، مقوله‌های شایستگی‌های مدیران و وحدت جهت و هدف مشترک ارکان نظام به‌عنوان شرایط علی تحقق حکمرانی خوب؛ نظارت و کنترل، فرهنگ‌سازی، پویایی اصل شورا و مشورت و مدیریت دانش محور به‌عنوان شرایط زمینه و بستر و تحمیل فشار بر مردم، فساد و خیانت در مدیریت و ناکارآمدی در مدیریت به‌عنوان مقوله‌های مداخله‌گر تضعیف‌کننده حکمرانی خوب شناسایی شدند. تمرکز بر حوزه‌های منابع انسانی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی به‌عنوان راهبردهای تحقق حکمرانی خوب و برقراری امنیت در حوزه‌های مختلف، برخورداری از پشتوانه مردمی، عدالت فراگیر، رشد و شکوفایی، کارایی و اثربخشی و پایبندی به هویت و ارزش‌ها پیامدهای حکمرانی خوب تعیین شدند.

کلیدواژه‌ها: حکمرانی خوب؛ الگوی حکمرانی؛ حکمرانی اسلامی؛ مدیریت اسلامی؛ حکمرانی در ایران باستان.

* دانشجوی دکتری مدیریت دولتی (منابع انسانی)، واحد قائم شهر، دانشگاه آزاد اسلامی، قائم شهر، ایران

** نویسنده مسئول: استادیار، گروه مدیریت دولتی، واحد قائم شهر، دانشگاه آزاد اسلامی، قائم شهر، ایران

Dr.mr.bagherzadeh@gmail.com

*** استادیار، گروه مدیریت دولتی، واحد قائم شهر، دانشگاه آزاد اسلامی، قائم شهر، ایران

*** دانشیار، گروه مدیریت دولتی، واحد قائم شهر، دانشگاه آزاد اسلامی، قائم شهر، ایران

مقدمه

حکمرانی خوب^۱ اصطلاحی است که نخستین بار در اواخر دهه ۱۹۸۰ توسط بانک جهانی مطرح شده و در دو دهه اخیر به شدت مورد توجه محافل علمی و پژوهشی، حتی حکومت‌ها و سازمان‌ها واقع شده است (ریتزل و همکاران^۲، ۲۰۱۸: ۲۶۱). آموزه فوق با به کارگیری معیارها و اصول حکومت‌داری که دولت‌ها از طریق آن به اداره امور عمومی و تضمین حقوق بشر می‌پردازند، در راستای توانمندسازی دولت‌ها مفهوم‌سازی شده است (مانگیو-پپیدی^۳، ۲۰۲۰: ۹۰). بانک جهانی حکمرانی خوب را بر اساس شش شاخص حق اظهار نظر و پاسخگویی، ثبات سیاسی و عدم خشونت، کارایی و اثربخشی دولت، بار مالی مقررات، حاکمیت قانون و کنترل فساد تعریف نموده است (مسلمی مهنی و همکاران، ۱۳۹۹: ۳۰) و آن را حالت اعمال اقتدار در مدیریت منابع اقتصادی و اجتماعی معرفی می‌کند. این بانک سه جنبه حکمرانی؛ یعنی الف) شکل رژیم سیاسی ب) فرایند اعمال اقتدار در مدیریت منابع اقتصادی و اجتماعی برای توسعه ج) ظرفیت حکومت برای طراحی، تدوین و اجرای خط‌مشی‌ها و وظایف اجرایی را ذکر می‌کند (بردبار و همکاران، ۱۳۹۴: ۵). با توجه به نقدهای اساسی که بر مبانی نظری حکمرانی خوب به عنوان الگوی حاکم بر دنیای غرب وارد شده، رهبر معظم انقلاب می‌فرماید: «الگوی حکمرانی غربی برای توسعه ناموفق است، زیرا با وجود دستیابی کشورهای غربی به ثروت و قدرت، ارزش‌های انسانی و معنویت در این جوامع از بین رفته‌اند» (عیوضی و همکاران، ۱۳۹۶: ۵۷)؛ لذا آن را برای کشورهای در حال توسعه و به ویژه کشورهای اسلامی مناسب ندانسته و معتقدند در دیدگاه اسلام پیشرفت مادی هدف نیست، بلکه وسیله رشد و تعالی انسان است.

درواقع در جهان‌بینی اسلامی مفهوم حکمرانی خوب و مؤلفه‌هایش باید با در نظر گرفتن بسترهای توحیدی و معنوی تبیین گردد که در نتیجه آن، ثروت، قدرت و علم وسیله رشد انسان و زمینه‌ساز برقراری عدالت، حکومت حق، روابط انسانی در جامعه و دنیای آباد محسوب می‌شوند. بر اساس مطالعات انجام شده در چند دهه گذشته، مهم‌ترین عامل توسعه و پیشرفت و اولین و پایه‌ای‌ترین نیاز هر کشور، برخورداری از نظام حکمرانی سالم و پویا است (لاگاسیو و کاکاری^۴،

1. Good Governance
2. Ritzel et al.
3. Mungiu-Pippidi
4. Lagasio & Cucari

۲۰۱۹: ۷۰۳) که غرب پس از تجربه مدل‌های توسعه اقتصادمحور، به توسعه سیاسی رسیده و در نهایت ترکیبی از توسعه سیاسی، اقتصادی و اداری را در قالب مدل حکمرانی خوب پیشنهاد داده است (رضایی و همکاران، ۱۳۹۹: ۸). این در حالی است که تاریخ اسلام دو دوره درخشان حکمرانی الهی و مطلوب یعنی دوره پیغمبر اکرم (ص) و دوره امیرالمؤمنین (ع) را در کارنامه دارد و همچنین تاریخ ایران نیز دربردارنده دوره‌های حکمرانی موفق و درخشانی همچون هخامنشیان است که متأسفانه پایبندی به آن‌ها در عمل مورد غفلت قرار گرفته و تکیه بر اصول آن می‌تواند راهگشای حل بسیاری از مسائل و چالش‌های امروز کشور باشد. البته توجه به این مهم ضروری است که بسیاری از شاخص‌ها و ویژگی‌های حکمرانی خوب نه تنها با اصول و مبانی دینی ما در تضاد نیست بلکه هم‌سویی نیز دارد و در صورت تطبیق با اصول فرهنگ و ارزش‌های دینی و ملی، الگوی مناسبی جهت طراحی حکمرانی خوب محسوب خواهد شد؛ لذا پژوهش فوق با تکیه بر مهم‌ترین اسناد و کتب دینی و تاریخی در پی پاسخگویی به سؤال زیر می‌باشد:

- مدل بومی حکمرانی خوب مبتنی بر آموزه‌های دینی کدام است؟

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

حکمرانی

حکمرانی در لغت به معنای حکومت و فرمانروایی است که اصطلاح یونانی مذکور ریشه لغت Gubnare در قرون وسطی بوده که بر همان مفاهیم هدایت کردن، قانون‌گذاری یا راندن دلالت می‌کند (مفتح و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۵۴). بانک جهانی حکمرانی را روشی که بر مبنای آن قدرت بر مدیریت اقتصادی یک کشور و منابع اجتماعی آن برای رسیدن به توسعه اعمال می‌شود، تعریف می‌کند (یانتی و دویراندرا^۱، ۲۰۱۹: ۱۴). برنامه توسعه ملل متحد حکمرانی را اعمال اختیار اقتصادی، سیاسی و اداری در تمام سطوح جهت اداره امور کشور می‌داند که شامل سازوکارها، فرایندها و نهادهایی است که توسط آن شهروندان و گروه‌ها منافع خود را تأمین می‌کنند، تعهدات خود را اجرا می‌کنند و حقوق قانونی خود را مطالبه می‌کنند (امری و مابروک^۲، ۲۰۲۰: ۲). تعریف ذکر شده بیانگر دو نکته در زمینه حکمرانی به شرح زیر می‌باشند:

1. Yunti & Dwirandra
2. Omri & Mabrouk

- حکمرانی به چگونگی کاربرد قدرت و یا روش اعمال حاکمیت اطلاق شده است؛ لذا حکومت ابزاری است که قدرت را نشان می‌دهد اما حکمرانی چگونگی کاربرد قدرت است.

- حکمرانی علاوه بر حکومت و دولت، جامعه را نیز در برمی‌گیرد. در واقع جوهره حکمرانی را تعامل بین دولت، بخش خصوصی و در نهایت جامعه مدنی تشکیل می‌دهد؛ به گونه‌ای که همگی در تصمیم‌گیری یک کشور سهیم هستند.

حکمرانی خوب در اندیشه غرب

عدم کامیابی برخی کشورها در انجام وظیفه حاکمیتی خود و نبود دولت کارآمد سبب طرح اندیشه حکمرانی خوب برای نخستین بار در دهه ۱۹۸۰ توسط بانک جهانی شد. بر اساس تعریف اتحادیه اروپا حکمرانی خوب؛ مدیریت شفاف و پاسخگو منابع در یک کشور باهدف تضمین توسعه اقتصادی و اجتماعی عادلانه و پایدار است (فرزام نیا و همکاران، ۱۳۹۹: ۸۵). در تعریف دیگری حکمرانی خوب به فرآیندهایی مربوط می‌شود که به وسیله آنها حاکمیت و کارکردهای بخش عمومی در جامعه اعمال می‌گردد، به ویژه اختیار بخش عمومی برای برنامه‌ریزی و اجرای خط‌مشی‌های و راهبردهایی که مربوط به توسعه و کاهش فقر یا مؤثر در آنها هستند (دریجانی و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۸۲). به طور کلی حکمرانی خوب روشی برای مدیریت عمومی است که شامل فرایندها و سازوکارهایی می‌باشد که گروه‌های اجتماعی و شهروندان به واسطه آن منافع و انتظارات خود را اعلام می‌کنند و با انجام تعهدات خود در برابر حکومت، از حقوق قانونی خود استفاده می‌کنند (پوتری و ویراواتی^۱، ۲۰۲۰: ۱۷۰). مطابق گزارش‌های بانک جهانی، حکمرانی خوب به منزله نهادهایی است که از طریق آنها قدرت در جهت مصلحت عمومی اعمال می‌شود و دربرگیرنده سه رکن اصلی به شرح زیر می‌باشد:

- فرایند انتخاب، نظارت و تفویض صاحبان قدرت
- برخورداری دولت از توانایی لازم و کافی برای اداره کارآمد سیاست‌های درست
- احترام شهروندان و دولت به نهادهای اداره‌کننده تعاملات اجتماعی و اقتصادی میان آنها (ابراهیم پور و الیکسی، ۱۳۹۵: ۵).

بانک جهانی با محوریت سه گانه فوق، شش شاخص اظهارنظر و پاسخگویی^۱، ثبات سیاسی و فقدان خشونت^۲، اثربخشی دولت^۳، کیفیت مقررات^۴، حاکمیت قانون^۵ و در نهایت کنترل فساد^۶ را برای حکمرانی خوب ارائه داده است (یوسف و همکاران^۷، ۲۰۱۶: ۲۰۳). شاخص حق اظهارنظر و پاسخگویی (VA) به این معنی است که مردم بتوانند دولت را در برابر آنچه بر مردم تأثیر می‌گذارد مورد سؤال و بازخواست قرار دهند. شاخص ثبات سیاسی و عدم خشونت (PS) به میزان ثبات رژیم حاکم و رهبران آن، درجه احتمال تداوم حیات مؤثر دولت و تداوم سیاست‌های جاری در صورت مرگ‌ومیر یا تغییر رهبران و دولت‌مردان فعلی می‌پردازد. شاخص کارایی و اثربخشی (GE) کارآمدی دولت در انجام وظایف محوله است که شامل مقولات ذهنی همچون کیفیت تهیه و تدارک خدمات عمومی با کیفیت نظام اداری، صلاحیت و شایستگی کارگزاران و استقلال خدمات همگانی از فشارهای سیاسی است. شاخص کیفیت قوانین و مقررات (RQ) بر روی سیاست‌های ناسازگار با بازار تمرکز دارد. سیاست‌هایی از قبیل کنترل قیمت‌ها، عدم نظارت کافی بر سیستم بانکی و هم‌چنین هزینه وضع قوانین برای محدودیت بیش‌ازاندازه تجارت خارجی. شاخص حاکمیت قانون (RL) میزان احترام عملی که دولت‌مردان و شهروندان یک کشور برای نهادها قائل هستند که باهدف وضع و اجرای قانون و حل اختلاف ایجاد شده است. شاخص کنترل فساد (CC)؛ فساد عبارت است از استفاده از قدرت و امکانات عمومی در جهت منافع شخصی (امامقلی‌پور و آسمانه، ۱۳۹۵: ۹۵). در ادامه به مهم‌ترین نظریه‌های مطرح شده که دیدگاهی کلان به حوزه حکمرانی خوب دارند پرداخته شده است.

الگوی بازآفرینی دولت: این الگو به‌عنوان راهی نو به‌منظور کارآمدتر شدن دولت، توسط آذربورن و گیبلر^۸ در سال ۱۹۹۲ مطرح شد. الگوی فوق که در قالب دولت کارآفرین طراحی شده با نقد دیوان‌سالاری، با دربرداشتن ده اصل تلاشی در راستای تغییر فعالیت‌های دولت از یک دیدگاه درون‌نگر به رویکردی نتیجه‌گرا با تأکید بر نیازهای عموم مردم بوده و پیشنهادهایی برای

1. Voice & Accountability
2. Political Stability (No Violence)
3. Government Effectiveness
4. Regulatory Quality
5. Rule of Law
6. Control of Corruption
7. Yousaf et al
8. Osborne.& gaebler

اصلاح بخش دولتی ارائه می‌دهد که بن‌مایهٔ اساسی آن همان بازآفرینی دولت است (نصیری زنگ آباد و همکاران، ۱۳۹۵: ۹۲).

الگوی خدمت‌رسانی: دنهارت^۱ با نقد نظریه بازآفرینی و اصلاح دولت، معتقد است به‌جای اصلاح دولت که ممکن است به ناپودی آن بینجامد، باید مدیریت دولتی را به سمت خدمت‌رسانی سوق داد. او معتقد است دولت و حکمرانی خوب بر اساس خدمت‌رسانی خوب تحقق خواهد یافت. به‌طور کلی دنهارت با نقد الگوی دولت کارآفرین، بر تئوری مردم‌سالار، عقلانیت راهبردی، پاسخگویی به شهروندان و نقش دولت به‌عنوان خدمت‌رسان تأکید دارد (درخشه و موسوی‌نیا، ۱۳۹۷: ۵).

حکمرانی خوب در اندیشه اسلام

مطالعه و بررسی اسناد و کتب دینی بیان‌گر این مهم است که دستورات صریح دین مبین اسلام در سال‌ها قبل از طرح ایدهٔ حکمرانی خوب، در قرآن، روایات و سیرهٔ پیامبران و امامان مبانی حکمرانی خوب بیان شده است و بعد از گذشت قرن‌ها فلسفه غرب به‌تازگی آن را به‌عنوان دستاورد بشری و پیش‌نیاز توسعه همه‌جانبه ارائه نموده است که بی‌توجهی به این منابع، همان حلقه مفقودهٔ حکمرانی خوب در جوامع اسلامی است. در اسلام، دو حکومت یا حکمرانی شایسته در دو دوره زمانی عینیت خارجی پیدا نموده است؛ یکی دوره پیامبر اکرم (ص) و دیگری دوره حضرت علی (ع) که بارزترین شاخص‌های حکومت ایشان مطابق با نامه ۵۳ نهج‌البلاغه در قالب جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. مهم‌ترین شاخص‌های دوران حکومت پیامبر اکرم (ص) و حضرت علی (ع)

(منبع: درخشه و موسوی‌نیا، ۱۳۹۷)

دوره حکومت	شاخص‌ها	نمونه
شاخص‌های حکومت پیامبر اکرم (ص)	قانون‌گرایی	تدوین و پایبندی به ۵ بند صلح حدیبیه (ابن سعد، ۱۴۱۰: ج ۲: ۷۸)، عدم پیمان‌شکنی حتی با مشرکین و بازگرداندن مکیان پناهنده شده به مدینه به درخواست سران مکی (واقدی، ۱۴۰۹: ج ۲: ۶۲۵)، برشمردن وفای به عهد و پیمان از ویژگی‌های مؤمنان (کلینی، ۱۴۰۷: ج ۲: ۳۶۴)

دوره حکومت	شاخص‌ها	نمونه
شاخص‌های حکومت پیامبر اکرم (ص)	فساد ستیزی	خود را مسئول امور دانستن و عدم برخورداری حقی فراتر از بقیه (ابن کثیر، ۱۴۰۷: ج ۳: ۲۱۵)، عدم ترجیح خویشاوندان و آشنایان بر سایر مردم (کلینی، ۱۴۰۷: ج ۴: ۵۸)
	شفافیت	علنی ساختن تصمیمات خود به‌منظور همراه ساختن افراد پیش از وقوع جنگ احد (طبری، ۱۳۸۷: ج ۲: ۵۰۲)، اعلام علنی جانشینی امیرالمؤمنین (ع)
	رفق و مدارا	انعقاد پیمان همزیستی مسالمت‌آمیز با یهودیان در سال اول هجرت (ابن هشام، ۲۱۳: ج ۱: ۵۰۱)، سرزنش بلال به دلیل عبور اسیران از کنار کشتگان آن‌ها (واقعی، ۱۴۰۹: ج ۲: ۶۷۳)
	عدالت محوری	ابلاغ قانون اقتصادی انقال جهت بهره‌مندی عادلانه همه مسلمانان از امکانات مالی (قرشی بنابی، ۱۳۸۰: ۱۰۳)، تقسیم غنائم جنگی بنی‌نضیر بین تهی‌دستان (سبحانی تبریزی، ۱۳۵۱: ۵۸۹)
	مشارکت طلبی	معاوضه اسیران جنگی بدر با دریافت فدیة به اصرار مسلمانان (مدائنی، ۱۴۰۴: ج ۱۴: ۱۷۲)، پذیرش نظر جوانان جهت انجام جنگ در خارج از مدینه با وجود اتخاذ موضع دفاعی در مدینه (طبری، ۱۳۸۷: ج ۲: ۵۰۲)
	اثربخشی	تضعیف نظام برده‌داری (زرگری، ۱۳۷۸: ۴۸۴)، استقلال تدریجی مسلمانان از بازارها و فروشندگان یهودی (زرگری نژاد، ۱۳۷۸: ۴۷۹)
	پاسخگویی	حضرت در مقابل اعتراضات به‌تندی برخورد نفرموده و در برابر پرسش مردم پاسخگو بودند (ابن هشام، ج ۲: ۴۹۹)، آستانه تحمل و خلق‌وخوی حضرت در شنیدن حرف مخالفان و منتقدان در جریان مباحثه با مسیحیان نجران (طبری، ج ۲: ۵۰۲)
شاخص‌های حکومت حضرت علی (ع)	احترام به قوانین	اموری که برای تو شبهه‌ناک هستند به خداوند متعال و پیامبر اکرم بازگردان (نهج‌البلاغه، نامه ۵۳)
	تسهیل ارتباط حاکم با مردم	در مجلس عمومی با مردم بنشین و سربازان، یاران و نگهبانان خود را از سر راهشان دور کن تا سخنگوی آنان بدون اضطراب در سخن گفتن با تو گفت‌وگو کند (نهج‌البلاغه، نامه ۵۳)
	سیاست‌گذاری صحیح به‌وسیله دولت	باید اداره امور کشور را به عهده‌گیری و مالیات بستانی و با دشمنان مردم مبارزه کنی و ملت را در برابر دشمنانش مصونیت بخشی و آن‌ها را به اصلاح مادی و معنوی نزدیک کنی و شهرها و حیطة حکومت را آبادسازی (نهج‌البلاغه، نامه ۵۳)

دوره حکومت	شاخص‌ها	نمونه
شاخص‌های حکومت حضرت علی (ع)	شایسته‌سالاری	کسی را به‌عنوان فرمانده سپاه برگزین که خیرخواهی وی برای خداوند متعال و پیامبر اکرم و امام تو بیشتر، دامن وی پاک‌تر و شکیبایی‌اش برتر باشد؛ از کسانی که دیر به خشم آید، عذرپذیرتر باشد و بر ناتوان رحمت آورد، با قدرتمندان با قدرت برخورد کند، درشتی او را به تجاوز نکشاند و ناتوانی وی را از حرکت بازدارد (نهج‌البلاغه، نامه ۵۳)
	پاسخگویی	اگر رعیت بر تو گمان ستم برد، آشکارا به مردم توضیح ده و عذر خود را نزد آنان بیان کن و با این کار آن‌ها را از بدگمانی بیرون بیاور که اگر چنین کنی، این کار تو برای تو ریاضت است و برای مردم رفتاری به مدارا و محبت و صراحت گویی در بیان عذر و در نتیجه، استوار داشتن توده‌ها در راه حق (نهج‌البلاغه، نامه ۵۳)
	مشورت و شورا	با اندیشمندان فراوان گفت‌وگو کن و با حکیمان فراوان بحث کن که مایه آبادانی و اصلاح شهرها و برقراری نظم و قانونی است که در گذشته نیز وجود داشت (نهج‌البلاغه، نامه ۵۳)
	رأفت و مهربانی	مهربانی با مردم را پوشش دل خویش قرار ده و با همه دوست و مهربان باش، مبادا هرگز چنان حیوان شکاری باشی که خوردن آنان را غنیمت دانی (نهج‌البلاغه، نامه ۵۳)
	مبارزه با فساد	همانا زمامداران را خواص و نزدیکانی است که خودخواه و چپاولگر هستند و در معامله‌ها انصاف ندارند. ریشه ستمکاری آنان را با بریدن اسباب آن، بخشکان و به هیچ‌کدام از اطرافیان و خویشاوندان زمین را واگذار نکن (نهج‌البلاغه، نامه ۵۳)

حکمرانی خوب در اندیشه ایران باستان

تمدن ایران یکی از قدیمی‌ترین و تأثیرگذارترین تمدن‌های تاریخ بشری است و ایران‌زمین نیز به‌عنوان خواستگاه این تمدن در اعصار گوناگون شاهد حکمرانی حکومت‌ها و سلسله‌های بی‌شماری بوده است. امپراتوری هخامنشی یکی از تأثیرگذارترین تمدن‌های حیات بشری بوده که اسناد تاریخی گواه برخورداری آن از سیستم مدیریتی منظم جهت برآوردن نیازهای تمام مردم می‌باشد که در ادامه به بررسی تطبیقی اصول حکمرانی خوب با حکومت‌داری کوروش به‌عنوان

یکی از نامدارترین پادشاهان هخامنشی پرداخته شده است.

مشارکت جویی و حق اظهار نظر: ریشه‌های فرهنگ کار گروهی را در آیین کوروش می‌یابیم به گونه‌ای که پذیرش و بهره‌برداری از تفاوت‌های فرهنگی و تشخیص افراد و آگاهی او به پدیده هم‌افزایی گروهی، شگفت‌انگیز است. کوروش می‌گوید: اگر بتوان با دامن زدن به همکاری افراد برای رسیدن به هدف‌های مشترک، بدگمانی میان آن‌ها را کاهش داد تفاوت آن‌ها بیش تر نیروزا می‌شود تا تنش آن‌ها (بیگی‌نیا و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۲۶).

قانون‌گرایی: حاکمیت قانون در جامعه‌ای ظهور پیدا می‌کند و استمرار می‌یابد که در آن مجموعه‌ای شناخته شده مورد احترام از حقوق و حدود برای تمامی آحاد جامعه اعم از دولت مردان و مردم عادی، وجود داشته و به رسمیت شناخته شده باشد. دوران حکومت سه فرمانروای اول هخامنشی نظم و انضباط بر پهنه این قلمروی گسترده حاکم بود که در نتیجه پابندی و احترام حاکمان و مردم به قوانین حاصل شده بود (پور عزت و طاهری عطار، ۱۳۸۵: ۹۲).

کارایی و اثربخشی: در گوشه و کنار سازمان بزرگ و شاهانه کوروش با آنچه مدیران بنگاه‌های روزانه با آن‌ها درگیر می‌شوند، هم‌بستگی شگفت‌آوری وجود دارد، چنانچه گزنفون می‌نگارد کوروش هم استراتژی می‌داند و هم تاکتیک؛ او مانند یک مدیرعامل، برنامه می‌ریزد و مانند یک مدیر میانی خوب، برنامه را دنبال می‌کند (اثربخشی و کارایی). بنابراین می‌توان آموزه‌های وی را در سراسر زندگی حرفه‌ای خود به کار ببریم (بیگی‌نیا و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۲۷).

پاسخ‌گویی: در تاریخ آمده هنگامی که شهر آشور و بابل توسط نیروهای کوروش تسخیر شد، به فرمان کوروش برای مردمانی که شهر آن‌ها به تسخیر درآمده بود، ایستگاه‌هایی درست شد که به شکایت مردم پاسخ دهند. کوروش فرمان داد اگر زبانی به کسی وارد شده است، باید جبران شود. همچنین ایستگاه‌هایی برای کمک به مردم نیازمند برپا کردند (پور عزت و طاهری عطار، ۱۳۸۵: ۹۳).

مسئولیت‌پذیری: به گفته کوروش، زمامداران همواره در معرض خطر بزرگ زندگی قهرمانانه‌ای هستند که آن‌ها را به پیروزی رسانده است، اگر از آن، دست بردارند و به تن‌پروری روی آورند و در آغوش زندگی پرتجمل بلغزند و نسبت به مسئولیت‌هایشان کم‌توجهی کنند، حکومت آن‌ها دیری نخواهد پایید. ما باید یکدیگر را پیوسته هشدار دهیم تا به جای خدمت به مردم مانند انگل در دام رسیدگی به خود نیفتیم (بیگی‌نیا و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۲۹).

در حالی که ادبیات موجود برخی ویژگی‌ها و مؤلفه‌های حکمرانی خوب را مشخص می‌کند، لزوم تحقیقات بیشتر در این حوزه ضروری به نظر می‌رسد. در مورد تحقیقات با رویکرد دینی و یا اسلامی نیز می‌توان به پژوهش درخنده و موسوی‌نیا (۱۳۹۷) تحت عنوان «مؤلفه‌های حکمرانی شایسته در سیره حکومتی پیامبر اسلام (ص)» اشاره کرد که طبق نتایج حاصل شده قانون‌گرایی، فسادستیزی، شفافیت، رفق و مدارا، عدالت‌محوری، مشارکت‌طلبی، اثربخشی و پاسخگویی به‌عنوان مؤلفه‌های حکمرانی شایسته بر اساس سیره نبوی شناخته شدند.

منتظری و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «الگوی حکمرانی خوب از دیدگاه نهج‌البلاغه: گامی در جهت تبیین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت»، اقدام به طراحی مدل با استفاده از نظریه داده‌بنیاد نمودند که در نهایت صلاحیت‌های فردی در دسته شرایط علی، مقابله با فساد، نظارت بر کارکنان، مشورت‌پذیری و در دسته عوامل زمینه‌ای، انتقادپذیری، پاسخ‌گویی و ارشاد عمومی در دسته شرایط مداخله‌گر و عدالت‌فراگیر، برقراری امنیت، تحقق وحدت و برخورداری از پشتوانه مردمی در دسته نتایج مدل طراحی شده جای گرفتند.

علویان و زارع پور (۱۳۹۶) شاخص‌های حکمرانی خوب در اندیشه سیاسی آیت الله جوادی آملی را مورد مطالعه قرار دادند. نتایج مطالعه نشان می‌دهد که مؤلفه‌های حکمرانی خوب به‌زبانی متفاوت و در قالب واژگان اسلامی همچون مشورت، امر به معروف، نهی از منکر در اندیشه سیاسی ایشان نمود بارزی دارد.

یوسفی شیخ رباط و بابایی (۱۳۹۴) در پژوهش خود تحت عنوان «طراحی مدل حکمرانی خوب بر اساس نامه مالک اشتر و مقایسه آن با اصول حکمرانی خوب بانک جهانی» اذعان داشتند که حضرت علی (ع) دو منبع قرآن کریم و سنت پیامبر اکرم (ص) را به‌عنوان منابع مستحکم دینی برای رفع مشکل‌ها در نامه مالک اشتر معرفی می‌کنند که در بانک جهانی چنین منابعی وجود ندارد و دستورهای حکومتی آن‌ها از عقل بشری برگرفته است که به مرور زمان نامعتبر و متغیر خواهد بود.

درخنده و شجاعی (۱۳۹۴) در مقاله «شاخص‌های حکمرانی خوب در اندیشه و عمل امام علی (ع)» مطالعه در سیره عمل و نظری امام علی (ع) شاخص‌های حکمرانی خوب را مورد بررسی قرار دادند و به این نتیجه دست یافتند که جامعه مدنی مستحکم به همراه دولتی پویا، قوی و توسعه‌خواه می‌تواند زمینه‌های ایجاد حکمرانی خوب و در نتیجه توسعه همه‌جانبه را با کمترین زیان و آسیب ممکن به پیش ببرد. همچنین لازمه تحقق حکمرانی خوب را وجود ویژگی‌هایی چون قانون‌گرایی، شفافیت، مسئولیت و پاسخگویی، کارایی و اثربخشی، مشارکت ملی، عدالت‌محوری، فشارستیزی

و وفق و مدارا می‌دانند؛ که در مجموع مؤلفه‌های فسادستیزی، رفق و مدارا، شفافیت، عدالت محوری، مشارکت طلبی، پاسخگویی، مشورت‌پذیری، امر به معروف و نهی از منکر و قانون‌گرایی در تحقیقات قبلی مورد توجه قرار گرفته است؛ با وجود این با توجه به اهمیت موضوع، تحقیق جامعی انجام نشده است که علاوه بر مرور و تحلیل کتب و اسناد مرتبط با دوران حکومت داری پیامبر اکرم (ص) و حضرت علی (ع)، به منظور طراحی مدلی بومی نسبت به مرور و تحلیل کتب تاریخی ایران باستان نیز باشد.

روش پژوهش

پژوهش کیفی حاضر که متکی بر اصول مکتب تفسیر‌گرایی است؛ از نظر جهت‌گیری، اکتشافی و از نظر هدف، توسعه‌ای است. استراتژی پژوهش، نظریه داده بنیاد به روش استراوس و کوربین^۱ است که محورهای کلیدی در این راهبرد، کدهای باز، مفاهیم و مقوله‌ها اعم از فرعی و اصلی می‌باشد. در واقع نظریه داده بنیاد روشی برای تدوین طبقات اطلاعاتی (کدگذاری باز)، مرتبط ساختن این طبقات (کدگذاری محوری) و ارائه داستانی که این طبقات را به هم پیوند می‌دهد (کدگذاری انتخابی) (دانایی فرد و امامی، ۱۳۸۶: ۷۹). جهت جمع‌آوری داده‌های پژوهش، اسناد و کتب دینی و تاریخی به شرح جدول ۲ مورد بررسی و کدگذاری قرار گرفته است.

جدول ۲. فهرست کتب و مقالات کدگذاری شده در پژوهش

نام کتاب	حوزه
نهج‌البلاغه	حکمرانی در سیره امیرالمؤمنین (ع)
دلالت دولت: آیین‌نامه حکومت و مدیریت در عهدنامه مالک اشتر	حکمرانی در سیره پیامبر اکرم (ص)
سیره نبوی (منطق عملی) جلد سوم: سیره مدیریتی	
فروغ ابديت: تجزيه و تحليل کاملی از زندگی پیامبر اکرم (ص)	
تاریخ تحولات سیاسی و اداری در ایران	حکمرانی بومی (ایرانی)
تاریخ ایران	
سند چشم‌انداز ۲۰ ساله جمهوری اسلامی ایران	
حکمرانی آرمانی ایرانیان در اندرزنامه‌های جاویدان خرد	
بررسی دلایل فروپاشی حکومت و تمدن باستانی هخامنشیان	مقالات
حکمرانی خوب و مدیریت اقتصادی داریوش اول هخامنشی	
بررسی تطبیقی نظام حکمرانی کوروش کبیر با اصول حکمرانی خوب	مقالات
مدیریت در زمان هخامنشیان	

در پژوهش فوق به منظور اعتباریابی و تأیید یافته‌های بخش کیفی پژوهش، از روش ارزیابی لینکلن و گوبا^۱ (۱۹۸۵) استفاده شد که معادل روایی و پایایی در پژوهش‌ها کمی است. به این منظور و بر پایه این روش چهار معیار موثق بودن و اعتبار^۲، انتقال‌پذیری^۳، اطمینان‌پذیری^۴ و تائید‌پذیری^۵، مبنایی برای حصول روایی و پایایی در پژوهش کیفی محسوب می‌شود (لینکلن و گوبا، ۱۹۸۵: ۱۰۶). برای کسب قابلیت اعتبار، نمونه‌گیری تا رسیدن داده‌ها به حد اشباع ادامه پیدا کرد و از راه روایی صوری به وسیله یازده نفر از خبرگان (اعضای پنل خبرگان در این مرحله با استفاده از روش نمونه‌گیری ترکیبی قضاوتی و گلوله برفی انتخاب شدند که در انتخاب این افراد شروط عضویت هیئت علمی یا مدیریت اجرایی علاوه بر دارا بودن تألیف در زمینه حکمرانی خوب در نظر گرفته شد) ارزیابی شد. به این منظور متن مصاحبه و کدهای استخراج شده به مشارکت‌کنندگان ارائه شد و آن‌ها درباره صحت و سقم آن اظهار نظر کردند و در صورت داشتن هرگونه مغایرت، مراتب مورد توجه و بررسی قرار گرفت. انتقال‌پذیری اشاره به این دارد که یافته‌های مطالعه تا چه حد در دیگر گروه‌ها قابل انتقال یا استفاده است که به منظور تحقق آن سعی شد مشارکت‌کنندگان در پژوهش از سطوح مختلف سازمانی با تخصص و تجربیات متفاوت انتخاب شوند. اطمینان‌پذیری یک پژوهش بیانگر سازگاری، منطقی بودن و پیوستگی یافته‌های پژوهش است که در پژوهش بالا از ضبط کامل مصاحبه‌ها به منظور ایجاد امکان بررسی چندباره داده‌ها و امکان کدگذاری به وسیله همکار استفاده شد و از طولانی شدن زمان جمع‌آوری داده (انجام مصاحبه‌ها) تا حد امکان خودداری و از همه مشارکت‌کنندگان راجع به یک موضوع پرسیده شد. تأیید‌پذیری نشان‌دهنده ارتباط داده‌ها با منابع، ظهور نتایج و تفاسیر از این منابع است. تشریح کامل مراحل پژوهش اعم از جمع‌آوری داده‌ها، تحلیل و شکل‌گیری درون‌مایه‌ها به منظور فراهم کردن امکان ممیزی در اختیار چند تن از مشارکت‌کنندگان در پژوهش قرار داده شد تا صحت نحوه انجام و نتایج حاصل شده در پژوهش تأیید شود.

-
1. Lincolne & Guba
 2. Credibility
 3. Transferability
 4. Dependability
 5. Conformability

یافته‌های پژوهش

داده‌های پژوهش با استفاده از روش داده بنیاد بر مبنای رویکرد سه مرحله‌ای استراوس و کوربین (کدگذاری باز، محوری، انتخابی) تجزیه و تحلیل شده‌اند.

کدگذاری باز

در این مرحله از بین داده‌های خام، مفاهیم اولیه استخراج شدند. هرچند که مایه گرفتن مفاهیم از داده‌ها، مشخصه اصلی راهبرد نظریه داده بنیاد است، خلاقیت پژوهشگر نیز در این راهبرد، جزی اساسی محسوب می‌شود. پژوهشگری که از روش نظریه‌سازی داده بنیاد استفاده می‌کند به دنبال فرایند است. به عبارتی خود بخشی از فرایند محسوب می‌شود و هم‌زمان با گردآوری داده‌ها پژوهشگر کدگذاری باز روی آن‌ها انجام می‌دهد؛ این به معنی بررسی خط به خط داده‌ها و شناختن فرایندها در آن است. در ادامه به نمونه‌ای از کدگذاری باز بخشی از کتاب فصیح نهج البلاغه اشاره شده است.

جدول ۳. نمونه‌ای از کدگذاری باز در پژوهش حاضر

کدهای باز	متن
	متن (نامه شماره ۳ کتاب فصیح نهج البلاغه)
نظارت بر زیردستان	به من خبر دادند که خانه‌ای به هشتاد دینار خریده‌ای، و سندی برای آن نوشته‌ای، و گواهانی آن را امضا کرده‌اند.
	متن (نامه شماره ۴ کتاب فصیح نهج البلاغه)
گزینش نیروهای عمل‌کننده فرمان‌بردار	از آنان که فرمان می‌برند برای سرکوب دشمنان مدد گیر، زیرا آن‌کس که از جنگ کراهت دارد بهتر است که شرکت نداشته باشد، و شرکت نکردنش از یاری دادن اجباری بهتر است.
	متن (نامه شماره ۵ کتاب فصیح نهج البلاغه)
پذیرش ذهنی و عملی خدمت‌گذاری	همانا پُست فرمانداری برای تو وسیله آبرونان نبوده، بلکه امانتی در گردن تو است.

کدهای باز	متن
فرمان برداری از مقام ارشد	باید از فرمانده و امام خود اطاعت کنی.
پرهیز از ظلم به زیردستان	تو حق نداری نسبت به رعیت استبداد ورزی
	متن (نامه شماره ۳۳ کتاب فصیح نهج البلاغه)
استقامت در اداره امور	در اداره امور خود سرسختانه استوار باش
ولایتمداری	پیرو حکومت و فرماندار امام خود باش.
تفکر و درایت در انجام امور	مبادا کاری انجام دهی که به عذرخواهی روی آوری
اعتدال و کنترل هیجان	نه به هنگام نعمت‌ها شادمان و نه هنگام مشکلات سست باش
	متن (نامه شماره ۴۶ کتاب فصیح نهج البلاغه)
توکل بر خدا	در مشکلات از خدا یاری جوی
میان‌روی در سخت‌گیری و تساهل	درشت‌خویی را با اندک نرمی بیامیز
موقعیت‌سنجی در رفتار	در آنجا که مدارا کردن بهتر است مدارا کن، و در جایی که جز با درشتی کار انجام نگیرد، درشتی کن
خوش‌رویی و تواضع در برابر مردم	پر و بالت را برابر رعیت بگستران و با مردم گشاده‌روی و فروتن باش
	متن (نامه شماره ۵۳ کتاب فصیح نهج البلاغه)
مصالحه با دشمن	هرگز پیشنهاد صلح دشمن را که خشنودی خدا در آن است، رد مکن
وفای به عهد و پیمان	هرگز پیمان شکن مباش، و در عهد خود خیانت مکن، و دشمن را فریب مده
امانت‌داری	بر آنچه بر عهده گرفتی امانت‌دار باش

لازم به ذکر است که در نتیجه کدگذاری باز متون استفاده شده ۷۰۰ مفهوم اولیه استخراج شد که از این تعداد ۲۷۵ مفهوم متعلق به سیره امیرالمؤمنین، ۲۰۸ مفهوم متعلق به سیره نبوی و ۲۱۷ مفهوم از کتب و مقالات تاریخی و بومی استخراج شد و در مرحله دوم کدگذاری باز با دسته‌بندی مفاهیمی که قرابت معنایی داشتند، ۵۹ مقوله فرعی پدید آمد.

کدگذاری محوری

کدگذاری محوری مرحله دوم تجزیه و تحلیل در نظریه پردازی داده بنیاد است. هدف این مرحله برقراری رابطه بین مقوله‌های تولیدشده در مرحله کدگذاری باز است. کدگذاری محوری بر تمرکز و تعیین یک مقوله به عنوان مقوله هسته‌ای یا مرکزی قرار داشته و سپس سایر مقولات به عنوان مقولات فرعی به آن ارتباط داده می‌شوند. پس از تعریف مقوله محوری، با کدگذاری مجدد داده‌ها انواع شرایط تأثیرگذار بر مقوله محوری شامل شرایط علی، زمینه‌ای و بستر، شرایط مداخله‌گر، کنش‌ها و واکنش‌هایی که برای اداره، کنترل یا پاسخ به مقوله محوری به وجود می‌آیند (راهبردها) و پیامدهای ناشی از آن‌ها نیز مشخص می‌شوند. از این رو طی کدگذاری محوری، مقوله‌های مستخرج از کدگذاری باز تحت شش دسته شامل مقوله مرکزی، شرایط زمینه و بستر، شرایط علی، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها قرار می‌گیرند (دانایی فرد و امامی، ۱۳۸۶: ۹۳). در جدول ۴ مقوله‌های اصلی و فرعی احصاء شده برای مقوله مرکزی ارائه شده است.

جدول ۴. مقوله‌های اصلی و فرعی به مثابه مقوله مرکزی

عناصر چارچوب	مقوله اصلی	مقوله فرعی	تعداد مفاهیم
بنیاده مرکزی (حکمرانی خوب)	رابطه حکومت و مردم	رهبری ولی فقیه شایسته	متحد ساختن زیردستان، اقتدار حاکمیت، عدم ستمکاری حاکم، توانایی برقراری حکومت، داناترین بر فرمان‌ها الهی، انتخاب توسط خبرگان منتخب مردم، اصلاح رابطه خود با خداوند (پروای از خداوند، مقدم داشتن اطاعت خدا بر دیگر کارها، پیروی از آنچه در قرآن بدان فرمان داده شده است)، قوی‌ترین مردم بودن (مدبرترین، شجاع‌ترین، تواناترین)، عالم‌ترین مردم بودن (علم مربوط به امور مدیریتی و علم دین)، عدم احتجاب، آگاهی از مسائل و مشکلات مردم، صبر و بردباری، هدایت جامعه در مسیر صحیح، خردمندی در رفع تعارض‌ها، ایجاد و حفظ وحدت سیاسی و معنوی زیردستان، هوشیاری و تدبیر، محوریت در نظام، رهبری دینی و سیاسی، حاکمیت بر هوای نفس، ترجیح منافع عموم مردم به لذات و آرزوهای شخصی، علاقه به اصلاح امور مردم، ساده‌زیستی

تعداد مفاهیم	مقوله فرعی	مقوله اصلی	عناصر چارچوب		
تلاش جهت تحقق وعده‌ها، اساس روابط انسانی، عامل پیوند میان مردم و مسئولان، عامل نفوذ در قلوب مردم، عامل افزایش اعتقاد و اطمینان متقابل، همسویی سخن و عمل، عدم خیانت و بی‌وفایی، عدم پیمان‌شکنی با تغییر شرایط	پایبندی به عهد و تحقق وعده‌ها				
خیرخواهی، پند خیرخواهانه، مهربانی و تسکین، خوش‌رویی و تواضع در برابر مردم، مهرورزی به مردم، بخشش و عفو مردم، ستر عیوب مردم، تساهل و تسامح، تفقد و دلجویی از مردم، مدارا و ملایمت در برخورد با مردم، عدم سخت‌دلی و تندزبانی، رحمت و محبت اساس کار مدیران الهی، تأسف و دلسوزی و غمخواری نسبت به مخالفان، انس و الفت حاکم با مردم، عدم تهدید و تطمیع مردم، محبت راز تسخیر و رمز اطاعت، محبت عامل اصلی هدایت و اصلاح مردم، نصیحت خیرخواهانه، اهمیت و توجه مستمر به مردم، حصول بیشترین خوشحالی به واسطه خیر رساندن به مردم، خوب‌شدن‌داری در عقوبت و تعجیل در پاداش	رابطه رحمانی حکومت نسبت به مردم	سن روابط حکومت و مردم	پایده مرکزی (حکمرانی خوب)		
بهره‌مندی مردم از بیت‌المال، توجه به مسائل اجتماعی و عمرانی، عامه‌گرایی، عدم خواص‌گرایی، تصمیم‌گیری بر مبنای منافع عمومی، امنیت و آبادی راه‌های ارتباطی، آگاه‌سازی مستمر حاکم از وضع زندگی مردم	توجه به رفاه و رعایت منافع عمومی				
رسیدگی به شکایات مردم، ایجاد دسترسی عموم مردم به مدیران، دیدار با عموم مردم و آگاهی از احوال آن‌ها، ارتباط مستقیم با مردم	پاسخگویی				
رعایت حقوق زنان، حفظ جایگاه حقوقی زن، حق انتصاب مقام در حکومت	تکریم زنان				
وفاداری به حاکمیت، خیرخواهی حاکمیت، فرمان‌برداری از حاکم، حضور حاکمان صالح در قلب مردم، خدمت‌گذاری زمامداران شرط نیک‌خواهی مردم، تبعیت و فرمان‌برداری بر مبنای حقانیت، نفی اطاعت کورکورانه، پیروی بر اساس شناخت قلبی و ملاک‌های عقلی، وجوب تبعیت از زمامداران عادل، خطاپذیری و انتقادپذیری زمامداران، پایبندی مردم به قانون، اخلاص و یکدلی در حق حاکم	تبعیت و روابط مسئولانه مردم نسبت به حکومت				
مشارکت مردم در تعیین حاکمیت، بی‌تفاوتی ملت و حاکمیت اهل باطل، توجه و ترتیب اثر دادن به نظرات مردم، اهمیت دادن به نظرات صحیح و غلط مردم، مشورت با نمایندگان مردمی و آگاهی از خواست آنان، مشارکت‌جویی حکومت، اعتماد به مردم و توان داخلی	مشارکت عمومی				

عناصر چارچوب	مقوله اصلی	مقوله فرعی	تعداد مفاهیم
پدیده مرکزی (حکمرانی خوب)	عدالت‌محوری	دسترسی اقلیت‌ها به امکانات	فراهم‌سازی امکان پیشرفت برای عموم، فضای پیشرفت بر اساس شایستگی، دسترسی عموم مردم به امکانات، برابری حقوق مردم، برقراری عدالت در جامعه
		عدالت توزیعی	برخورداری عادلانه مردم از بیت‌المال، توجه به سطح اقتصادی مردم در توزیع بیت‌المال، بهره‌مندی یکسان از غنائم جنگی
		عدالت رویه‌ای	مجازات اسلامی، عدم توجه به وضعیت اقتصادی و اجتماعی افراد در اجرای قانون، اهمیت و اجرای همه‌جانبه عدالت (سیاسی، اجتماعی و...)، عدم تبعیض در اجرای قانون، عدم تجزیه‌گرایی در دادگری، رفتار یکسان با غنی و فقیر، مجازات یکسان نافرمانان
		حاکمیت قانون و جلوگیری از سوءاستفاده اطرافیان	برخورد یکسان با مجرمین، اجرای یکسان قانون برای همه، عدم امکان سوءاستفاده از جایگاه و مقام، اقامه قانون بر خویشاوندان و آشنایان، بستن راه‌های سوءاستفاده، ملاحظه حق در اجرای قانون، تأمین بودجه از راه مشروع، عامل به معروف بودن زمامداران و نزدیکان، حذف تبعیض و امتیازهای خویشاوندی، محکوم ساختن آشکار سوءاستفاده به سبب پیوند خویشاوندی، حداقل سازی قدرت نفوذ آقازاده‌ها
	شفافیت	اطلاع‌رسانی	عدم پنهان‌سازی امور از دید عموم، آگاه‌سازی مردم از مسائل و اهداف، آگاهی مردم از سیاست‌های عمومی
		توجیه مردم و رفع شبهه	برطرف ساختن شک و تردید مردم، توجیه مردم نسبت به امور، رفع شبهه و خنثی‌سازی شایعات
	مبارزه با فساد	قاطعیت در مجازات مجرمین	بازپس‌گیری بیت‌المال، عدم به‌کارگیری مجدد خیانت‌کار، عدم پنهان‌سازی مسئولین خیانت‌کار، استمرار توأمان پیگیری، مواخذه و مجازات خاطیان، مصادره اموال اختلاس شده، قطعیت مجازات مجرمین، برخورد قاطع با خیانت‌کار، هشدار قطعیت مجازات
		حذف زمینه‌های فسادزا	حذف روابط منفعت‌طلبانه و قدرت‌طلبانه، حذف معاملات سایه‌ای، اداره سالم امور، اصلاح به‌موقع امور، مشخص شدن سریع تباهی‌ها، حذف مدیریت پشت پرده، قابلیت ره‌گیری درآمدها و هزینه‌ها

در جدول ۵ مقوله‌های اصلی و فرعی شناسایی برای شرایط علی ارائه شده است.

جدول ۵. مقوله‌های اصلی و فرعی احصا شده به‌مثابه شرایط علی

عناصر چارچوب	مقوله اصلی	مقوله فرعی	تعداد مفاهیم
ترباط علی	شایستگی‌های مدیران	شایستگی‌های رفتاری	تعادل، پابندی به گفته‌ها، عدالت، راست‌گویی، عدم بخل، نرمی و عطف، انتقادپذیری، تعادل و کنترل هیجان، موقعیت‌سنجی در رفتار، میانه‌روی در سخت‌گیری و تساهل، عدم خشونت، عدم سازش‌کاری، عدم طمع‌کاری، کنترل خشم و غضب، عدم تکبر، انصاف، عدم عیب‌جویی، بالا بردن آستانه تحمل، عدم شتاب‌زدگی، کظم غیظ، ساده‌زیستی، صبر و بردباری، برخورداری از سعه‌صدر، بخشش و عدم بخل، عیب‌پوشی، عدم حمایت از قدرتمندان و ثروتمندان، عدم خودکامگی و گردن‌فرازی، پرهیز از خودرایی، به‌کارگیری و بهره‌مندی از تجربیات، دوری از دنیاطلبی، امانت‌داری، وقت‌شناسی، خیرخواهی، فعال، منضبط
		شایستگی‌های نگرشی	ایثارگری، رضایتمندی، متعهد به انقلاب و ایران
		شایستگی‌های ارزشی-اسلامی	پابندی به حدود الهی، تمسک به کتاب و سنت پیامبر، توکل بر خدا، کنترل هوای نفس، ترس از قدرت خدا، توجه به عظمت و قدرت الهی، یاد قیامت، اصلاح رابطه باخدا، خلوص نیت، هم‌راستایی با سنت پیامبر، اعتقاد و ایمان به خدا
		شایستگی‌های سازمانی	امانت‌داری نسبت به بیت‌المال، استقامت در اداره امور، تفکر و درایت در انجام امور، صبر در برابر مشکلات، انجام عمل صالح، عدم اعتماد به سخن‌چین، عملکرد محوری سیستم پاداش، تأمین نیازهای معیشتی و رفاه زیردستان، ارزیابی مستمر رفتار و عملکرد زیردستان، پابندی به برنامه روزانه، ارتباط مستمر با مردم، دیدار با نیازمندان، عذرپذیری، فراهم‌سازی فرصت‌پوشش‌خواهی به زیردستان، عدم تسلیم در برابر زورمندان، عدم درماندگی در کارهای مهم، عدم خستگی و آشفتگی در کثرت کارها، عدم سابقه بد، توانایی شایسته‌گزینی، عدم قدرت‌طلبی و خودمحوری، انضباط و جدیت، مداومت و پایداری در امور، پابندی به برنامه‌ریزی، عدالت‌محوری، عدم خودرایی و توجه به نظر اکثریت، تلاش و کار فراوان، مسئولیت‌پذیری، برخوردار از وجدان کاری
		شایستگی‌های مهارتی و دانشی	آگاهی و هوشیاری، استواری و قاطعیت در تصمیم‌گیری، جذابیت گفتار، فن بیان، مدیریت کار گروهی، مهارت رهبری، هنر ایجاد اجماع، روحیه تعاون و سازگاری اجتماعی، خردمندی، دانایی، دانش تخصصی

عناصر چارچوب	مقوله اصلی	مقوله فرعی	تعداد مفاهیم
تشریح علی	وحدت جهت و هدف مشترک ارکان نظام	وحدت، هماهنگی و هم‌افزایی	وحدت و همدلی، عدم اختلاف و تفرقه، سلب نعمت در صورت اختلاف و تفرقه، برنامه‌ریزی جامع و مناسب، هم‌سویی تدابیر و عاقبت‌اندیشی، نفی اختلاف و دورنگی در قرآن، قطع همه‌جانبه و گروهی روابط با مخالفان، ضرورت وحدت میان ارکان نظام، مجازات کارشکنان وحدت، مقابله و برخورد با عاملان تفرقه و منحل وحدت، پویایی مشورت در سطوح بالای نظام
		تعدیل قدرت و شایستگی تفویض اختیار در سطوح عالی	تعیین سلسله‌مراتب، فرمان‌برداری از مافوق، نظارت مستقیم حاکم بر ارکان حکومت، تقسیمات کشوری و تعیین مسئولین، تعیین و تفویض اختیارات توسط حاکم، تقسیم وظایف و تفویض اختیار عاملان اصلی، گزارش‌گیری و ارتباط مستمر حاکم با عاملان اصلی، تعیین عاملان اصلی جهت اداره امور، اتکای پایداری و قدرت حکومت بر سیاست و کفایت عاملان اصلی، وحدت فرماندهی، اولویت بومی بودن مسئولین برحسب شرایط، انتخاب مسئولین شایسته، دستگاه اداری فعال، سیستم ارتباطی کارآمد، رسیدگی مستقیم به امور از طریق ادارات مرکزی، چرخه کارآمد و اثربخش اطلاعات در نظام اداری
		خدمت‌گذاری و مسئولیت‌پذیری عاملان اصلی	پذیرش ذهنی و عملی خدمت‌گذاری، حاکمیت فرهنگ خدمت‌گذاری، عدم بزرگنمایی و منت‌گذاری، علاقه‌مندی، روی گشاده و عدم تأخیر در انجام وظایف، انجام وظایف بدون چشم‌داشت، عدم انجام امور ناحق، برنامه‌ریزی و مدیریت زمان، تأکید بر دقت در انجام امور، تأکید بر خدمت‌گذاری به مردم و دولت، مسئولیت‌پذیری و عدم رفاه‌طلبی، ترجیح خدمت به مردم بر امور شخصی

در جدول ۶ مقوله‌های اصلی و فرعی شناسایی شده برای شرایط زمینه‌ای و بسترساز ارائه شده

است.

جدول ۶. مقوله‌های اصلی و فرعی احصا شده به‌مثابه شرایط زمینه‌ای و بسترساز

عناصر چارچوب	مقوله اصلی	مقوله فرعی	تعداد مفاهیم
شرایط، زمینه و بسترساز	نظارت و کنترل	سیستم نظارت آشکار و پنهان	نظارت بر زیردستان، نظارت پنهان توسط افراد راست‌گو، مراقبت و زیر نظر گرفتن رفتار زیردستان، حذف خودسری‌ها، حذف قانون‌گریزی، حذف ستمگری و ناحقی، حذف بی‌کفایتان، نظارت و پیگیری از بالا به پایین در سلسله‌مراتب، پیگیری و نظارت مخفیانه عملکرد زیردستان، انتخاب بازرسان متعهد و قابل‌اطمینان، بازرسی اعمال و رفتار زیردستان، تقویت زیرساخت‌های ارتباطی، نظارت ادواری، دستگاه بازرسی سالم و منظم
		نظارت مردمی	ظرفیت زمامدار در شنیدن سخن حق از زیردستان، امربه‌معروف و نهی از منکر، ادای سخن حق در برابر حکمران، اعتراض و نفرت قلبی از تجاوز، مقابله زبانی با تجاوز، برتری مقابله عملی با تجاوز بر مقابله زبانی، انتقادپذیری زمامداران، فضای باز انتقاد و اعتراض، استقبال از انتقاد
	فرهنگ‌سازی	تقویت فرهنگ قانون‌مداری	ترویج عملی فرهنگ قانون‌مداری، پایبندی به قانون در عمل، پایبندی مسئولین به قانون
		تقویت فرهنگ قرآنی و اسلامی	تشویق به جهاد، هشدار عواقب ترک جهاد، شهادت‌طلبی حاکم، انگیزش مردم برای جهاد، تقویت روح جهاد، قرآن را ملاک عمل قرار دادن در همه زمینه‌ها
	بنیادهای اصل شورا و مشورت	اهمیت و ضرورت مشورت	مشورت؛ اساس مدیریت خردمندانه، مشورت؛ شرط تکمیل و برکت تصمیم‌گیری، تأکید و تشویق مشورت در قرآن، تأکید و پایبندی رسول خدا (ص) بر مشورت، هم‌ترازی با استجابت، نماز و انفاق، استمرار مشورت در امور، عمل به شورا در سیره نبوی، احترام پیامبر اسلام (ص) به نظر دیگران
		انتخاب مشاوران کارا	انتخاب مشاوران خوش‌سابقه، عدم ستمکاری مشاوران، انتخاب مشاوران پرهیزکار، انتخاب مشاوران راست‌گو، انتخاب مشاوران خداترس، عدم چاپلوسی مشاوران، عدم مشورت با بخیل، عدم مشورت با ترسو، عدم مشورت با حریص، عدم مشورت با دروغ‌گو، عدم مشورت با جاهل، عدم مشورت با احمق، عدم مشورت با کوتاه‌بین، عدم مشورت با بی‌پروا، عدم مشورت با بی‌تجربه، انتخاب مشاوران منصف، باتجربه، رازدار، خردمند، باتقوا، وفادار

عناصر چارچوب	مقوله اصلی	مقوله فرعی	تعداد مفاهیم
شرایط زمینه و بسترساز	مدیریت دانش محور	بهره‌مندی از مزایای مشورت	قابلیت اطمینان به تصمیمات گروهی، بهره‌مندی از دانش و تجربه دیگران، اخذ تصمیمات بهتر در مسائل مبهم، کاهش احتمال خطا، افزایش احتمال تحقق اهداف، درستی و استواری تصمیم‌های مبتنی بر مشورت، افزایش اطمینان تصمیم‌گیری، عدم گمراهی و سرگشتگی، ترویج روح دموکراسی، شناسایی عقاید و افکار گروه
		تصمیم‌گیری کارشناسانه	مباشرت و گفت‌وگو با حکیمان، بحث و گفت‌وگو با افراد خبره، استمرار در مراوده و گفت‌وگو با فرزندانگان، مشورت در تصمیم‌گیری، کسب اطلاعات کافی در تصمیم‌گیری، دوراندیشی در اخذ تصمیم، وحدت جهت در تصمیم‌گیری، کیفیت‌گرایی در تصمیم‌گیری، شورا و بررسی شرایط در جلسات گروهی منظم
		بهره‌گیری درست از دانش و ذخایر علمی	پیاده‌سازی دانش در عمل، حداقل سازی شکاف علم و عمل، توازن ذخایر علمی و ساختارهای اجرایی، متناسب‌سازی دانش و توان با نیازهای کشور

در جدول ۷ مقوله‌های اصلی و فرعی شناسایی شده برای شرایط مداخله‌گر ارائه شده است.

جدول ۷. مقوله‌های اصلی و فرعی احصا شده به‌منابه شرایط مداخله‌گر

عناصر چارچوب	مقوله اصلی	مقوله فرعی	تعداد مفاهیم
شرایط مداخله‌گر	عوامل تضعیف‌کننده	تحمیل فشار بر مردم	روش‌های سیاسی خودکامانه، نقض آزادی‌ها، تحمیل عقاید بر مردم، شیوه‌های ناسالم اداری، رفتارهای غیراخلاقی زمامداران، نابخردی در تصمیم‌ها، ایجاد تنگناهای اقتصادی، فقدان امنیت در حوزه‌های گوناگون، تعدی اقتصادی، اخذ مالیات‌های سنگین و ناعادلانه، استبداد، اشرافی‌گری و تشدید فقر مردم، خودکامگی و بهره‌کشی از مردم
		فساد و خیانت در مدیریت	رشوه‌خواری، سیاسی‌بازی و سکوت در برابر تصمیم و اقدام نادرست، خودگزینی، امتیازجویی، عدم شایسته‌سالاری و بروز فساد، تقلیل مسئولیت در صورت عدم توانایی، حسادت و حقارت نفسانی در واگذاری مناصب، تحریف و کتمان حقایق، عدم رعایت عدالت، اعتماد به دشمن، عدم اعتماد به توان داخلی و نصرت الهی

عناصر چارچوب	مقوله اصلی	مقوله فرعی	تعداد مفاهیم
شرایط مداخله‌گر	عوامل تبعیض‌کننده	ناکارآمدی در مدیریت	عدم تلاش و خیال‌پردازی، سستی و کاهلی در امور، آشفتگی در امور و اعمال نسنجیده، عدم بهره‌مندی از فرصت‌ها، عدم برنامه‌ریزی در امور، ورود در اموری فراتر از توانایی، انجام اعمال نسنجیده، شتاب‌زدگی در امور، خودرایی و عدم مشورت، عدم دوراندیشی در تصمیم‌گیری، عدم تدبیر در تصمیم‌گیری، عدم برنامه‌ریزی در تصمیم‌گیری، روش نامناسب تصمیم‌گیری، عدم وحدت جهت در تصمیم‌گیری، عدم پایبندی به وعده‌ها، عدم انتقادپذیری، سخت‌گیری و عدم کنترل احساسات، تکبر و خودبرتربینی

در جدول ۸ مقوله‌های اصلی و فرعی شناسایی شده برای راهبردها ارائه شده است.

جدول ۸. مقوله‌های اصلی و فرعی احصا شده به‌منابه راهبرد

عناصر چارچوب	مقوله اصلی	مقوله فرعی	تعداد مفاهیم
راهبردها	حوزه منابع انسانی	ولایت‌پذیری	فرمان‌برداری از مقام ارشد، ولایت‌مداری، حمایت همه‌جانبه از ولی فقیه، اطاعت و فرمان‌برداری بی‌چون‌وچرا
		شایسته‌سالاری	انتخاب زیردستان بر اساس شایستگی، احراز شایستگی قبل از انتصاب، عدم رابطه‌بازی، شفافیت معیارهای ارتقا و انتصاب، عدم تبعیض در انتخاب، تلقی مناصب به‌عنوان امانت الهی و واگذاری به شایستگان، رعایت اهلیت در سلسله‌مراتب، عدم کناره‌گیری در صورت صلاحیت و شایستگی، عدم اجازه نفوذ فرصت‌طلبان، شایسته‌گزینی، سیستم ارتقای پله‌ای، عدم سیاسی بازی، عزل ناکارآمدان
		تفویض اختیار و مسئولیت خواهی	وضوح جایگاه و وظایف سازمانی، تفویض اختیار و عدم سلب مسئولیت سطوح بالاتر، مسئولیت مشترک در سلسله‌مراتب سازمانی، شفافیت حدود اختیار و مسئولیت‌ها، پیگیری امور و مسئولی خواهی، تقسیم وظایف، پیگیری دقیق عملکرد، مسئولیت‌خواهی و قطع فساد، آزمون افراد پیش از واگذاری مسئولیت، عدم سلب مسئولیت از مقام ارشد، فسخ مسئولیت در صورت ناتوانی و خلافتکاری، تناسب مسئولیت و توانایی، تعیین سلسله‌مراتب فرماندهی، تناسب مسئولیت و پاسخگویی

عناصر چارچوب	مقوله اصلی	مقوله فرعی	تعداد مفاهیم
راهبردها	حوزه اقتصادی	تعیین سیاست‌ها و مدیریت مالی	تعیین نرخ مالیات بر اساس شرایط، شفافیت و برنامه‌ریزی و تعیین منابع مالی، تأمین مالی از طریق اخذ مالیات، برنامه‌ریزی مالی، نظارت و پیگیری مخارج، ایجاد پایه صحیح برای مقیاس‌ها و اوزان، تکمیل سیستم پولی و ضرب سکه، ایجاد سازمان مالیاتی منظم و مرتب
		فقرزدایی و توجه به محرومین	حمایت و یاری نیازمندان، توجه ویژه به نیازمندان، بهره‌مندسازی نیازمندان از بیت‌المال، رسیدگی سریع به مساکین، توجه به بی‌سرپرستان و بد سرپرستان، پوشش وسیع جغرافیایی و شناسایی کلیه نیازمندان، معافیت مالیاتی محرومین، استمرار کمک‌های مالی به مستمندان، نگهداری از کودکان بی‌سرپرست
		تنظیم و نظارت بر بازار	جلوگیری از تعدی اقتصادی، مناسبات اقتصادی روان و آسان، عدم وجود تنگناهای اقتصادی، عدم دادوستدهای تحمیلی، مبارزه با کم‌فروشی و گران‌فروشی، مجازات محتکران
		تولید گرایی و توسعه‌گرایی	تمرکز بر عمران و آبادانی، بسترسازی و حمایت از فعالیت‌های اقتصادی، تعیین نرخ عادلانه مالیات، عدم سختگیری در اخذ مالیات، تلاش جهت ارزش آفرینی مالیات، تناسب نرخ مالیات و دارایی، تناسب مالیات با درآمد، ساخت و توسعه راه‌های بزرگ، تقویت بازرگانی خارجی، بسترسازی بازرگانی داخلی، توسعه کشاورزی، توسعه صنعت
		امنیت ملی	مقابله با دشمن، پوشش محیطی و آمادگی مقابله با دشمن، رعایت اعتدال در مرادده با هم‌پیمانان، مصالحه با دشمن، دوراندیشی همراه با حسن ظن، اکتشاف و کسب اطلاعات، مصلحت‌اندیشی و عقب‌نشینی از مواضع، به‌کارگیری دستگاه‌های اطلاعاتی، پایداری بر مواضع و عدم باج‌دهی به دشمن، خاموش‌سازی فتنه در نطفه، حفاظت اطلاعات، اتخاذ تدابیر دفاعی پیش از نبرد، تأمین امنیت مردم
حوزه سیاسی	تشکیل ارتش منسجم و کارآمد		گزینش نیروهای عمل‌کننده فرمان‌بردار، تشکیل و آماده‌سازی سپاه، انتخاب فرماندهان شایسته (خیرخواه، پاک‌دامن، شکیبا، خودکنترل، عذر پذیر، مهربان، مقتدر، هم‌تراز قرار دادن جان خود با جان سربازان، شجاع و شهادت‌طلب، قابل اطمینان)، سیاست‌های انگیزشی جذب نیرو، حمایت از مردم، نظم و ترتیب سپاهیان

عناصر چارچوب	مقوله اصلی	مقوله فرعی	تعداد مفاهیم
رهبرها	حوزه سیاسی	ملاحظات در عهد و پیمان	وفای به عهد با دشمن، پایبندی به عهد و پیمان در همه امور داخلی و مناسبات، تأکید به پایبندی به عهد در قرآن، توجه به همه جوانب در اخذ عهد و پیمان، صداقت و عدم حیله‌گری، عدم اجازه سوءاستفاده به دشمن
		صلح‌طلبی، حمایت از مردم و عدم ستمگری	نجات مردم از ظلم و ستم، عدم تجاوز و خون‌ریزی، حمایت از مظلومان، مخالفت با جنگ و خون‌ریزی، عدم دخالت احساسات شخصی در مجازات اسراء، عدم ستمکاری و نیکی به اسراء، اعتدال و میانه‌روی در مجازات اسراء، حاکمیت منطق و برهان در جذب دشمنان، عدم کشورگشایی و توسعه‌طلبی، جبران خسارت‌های جنگی مردم، برقراری ارتباط با سران کشورها و اتخاذ سیاست‌های خارجی، عدم ظلم و ستم به زنان و کودکان دشمن، احقاق حق ستم‌دیدگان
		نفی سلطه	دعوت به مبارزه با دشمن متجاوز، زیر بار ستم نرفتن
حوزه فرهنگی	مسئولیت تربیتی و علمی	تعلیم و تربیت عمومی، مبارزه با خرافه‌گرایی، ترویج تفکر گرایی بین مردم، ترویج اخلاق عالی انسانی، عدم ترویج آداب و سنن زیان‌بار	

در جدول ۹ مقوله‌های اصلی و فرعی شناسایی شده برای نتایج و پیامدها ارائه شده است.

جدول ۹. مقوله‌های اصلی و فرعی احصاء شده به‌مثابه نتایج و پیامد

عناصر چارچوب	مقوله اصلی	مقوله فرعی	تعداد مفاهیم
نتایج و پیامدها	برقراری امنیت	امنیت اقتصادی	جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه، دور از فقر و فساد، ارتقای نسبی سطح درآمد سرانه، رسیدن به اشتغال کامل، امنیت غذایی
		امنیت اجتماعی	آزادی‌های مشروع، حفظ کرامت و حقوق انسان‌ها، بهره‌مند از امنیت اجتماعی و قضایی، برخوردار از سلامت، رفاه، تأمین اجتماعی، نهاد مستحکم خانواده، جامعه اخلاقی، آزادی در محدوده شریعت اسلام

عناصر چارچوب	مقوله اصلی	مقوله فرعی	تعداد مفاهیم
حوزه سیاسی	برقراری امنیت	امنیت سیاسی	تعامل سازنده و مؤثر در روابط بین‌الملل، مردم‌سالاری دینی، ایمن، مقتدر با سازمان دفاعی مبتنی بر بازدارندگی همه‌جانبه، دارای تعامل سازنده و مؤثر با جهان، تعامل با جهان بر اساس اصول عزت، حکمت و مصلحت، آزادی سخن
	برخوردادی از پیشترانه مردمی	تحقق وحدت	پیوستگی مردم و حکومت، دوستی صمیمانه مردم و حکومت
		جلب اعتماد عمومی	نیکوکاری، پذیرش عملی و قلبی خدوم بودن (نهی منت‌گذاری)، اعمال خواسته‌های مردم در اداره حکومت
		جلب رضایت عمومی	پرهیز از ظلم به مردم، احترام به آداب‌ورسوم مردم، مقبولیت حاکم نزد مردم، احترام به اقلیت‌های مذهبی مختلف، کاهش و تخفیف در هزینه‌ها
	عدالت فراگیر	-	عدالت اجتماعی، فرصت‌های برابر، توزیع عادلانه درآمد، عدم تبعیض، ادای حق مردم
	رشد و شکوفایی	-	توسعه‌یافتگی، برخوردار از دانش پیشرفته، توانا در تولید علم و فناوری، دست‌یافته به جایگاه برتر، علمی و فناوری، تأکید بر جنبش نرم‌افزاری و تولید علم، رشد پرشتاب و مستمر اقتصادی، نواندیشی و پویایی فکری و اجتماعی، توسعه کارآمد
	کارایی و اثربخشی	-	برپاداشتن عذر آشکار در پیشگاه خدا و مردمان، برپاداشتن نام نیک در میان مردمان، برپایی آثار زیبا و برازنده در سرزمین، تمام شدن نعمت در حیطه حکومت و مدیریت، سیر صعودی کرامت در حکومت و مدیریت، برقراری نظم و انضباط، الهام‌بخش در جهان اسلام، تناسب و انعطاف محیطی، اتکا بر سرمایه اجتماعی و منابع انسانی بومی، فعال و مؤثر در جهان اسلام با تحکیم الگوی مردم‌سالاری دینی، تأثیرگذار بر همگرایی اسلامی و منطقه‌ای

عناصر چارچوب	مقوله اصلی	مقوله فرعی	تعداد مفاهیم
چارچوب سببی	پایبندی به هویت و ارزش‌ها	-	هویت اسلامی و انقلابی، متکی بر اصول اخلاقی، متکی به اصول اسلامی و ایرانی

کدگذاری گزینشی

در این مرحله از کدگذاری، نظریه پرداز داده بنیاد، یک نظریه از روابط فی مابین مقوله‌های موجود در مدل کدگذاری محوری به نگارش درمی آید. فرایند یکپارچه سازی و بهبود بخشی نظریه در کدگذاری انتخابی، از طریق فونونی نظیر نگارش خط داستان که مقوله‌ها را به هم متصل می کند و فرایند دسته بندی از طریق یاد نوشته های شخصی در خصوص ایده های نظری است. در یک خط داستان، پژوهشگر بررسی می کند که چگونه عوامل مخصوصی بر پدیده اثر می گذارند و منجر به استفاده از راهبردهایی خاص با خروجی های ویژه می شوند (دانایی فرد و اسلامی، ۱۳۸۹: ۶۵). در پژوهش فوق حکمرانی خوب بر پایه مقوله های اصلی روابط حسنه حکومت و مردم، عدالت محوری، شفافیت و مبارزه با فساد شکل گرفت. در رابطه با مقوله «روابط حسنه حکومت و مردم» می توان گفت که مردم رکن اساسی هر حکومتی محسوب می شوند، به ویژه در حکومت هایی که برخاسته از اراده و خواست مردم هستند. در اسلام نیز نقش کلیدی مردم با توجه به دیدی است که نسبت به انسان وجود دارد؛ به نوعی که اسلام انسان ها را امانت دار، جانشین و حامل روح الهی می شمرد؛ خدمت به مردم را وظیفه حاکمان می داند و مشورت، نظرخواهی و شریک قرار دادن آنان را نیز از تکالیف حاکمان قلمداد کرده است.

از نظر اسلام حکومت و دولت اسلامی ابزاری تلقی می شود برای اجرای دستورات الهی و از آن جمله برقراری نظم و ایجاد امنیت داخلی و خارجی، تأمین رفاه و خیر عموم، از بین بردن ظلم و بی عدالتی. مرور مبانی نظری مرتبط با حکمرانی ایرانی باستان نیز گواه این مطلب بود که حکومت هایی از دوام و پایداری برخوردار بودند که همواره حامی مردم بودند و با برقراری عدالت و انصاف در سطح جامعه در راستای احقاق حق رعیت خود گام برمی داشتند.

شرایط علی که به‌عنوان عوامل مؤثر در شکل‌گیری حکمرانی خوب مورد کنکاش قرار گرفته بودند در قالب دو مقوله اصلی شایستگی‌های مدیران و وحدت‌جهت و هدف مشترک ارکان اصلی نظام تعریف شد.

قضیه ۱: مقوله‌های شایستگی‌های مدیران و وحدت‌جهت و هدف مشترک ارکان نظام؛ شرایط علی تحقق حکمرانی خوب محسوب می‌شوند.

شرایط زمینه‌ای که فراهم‌کننده و بسترساز فضا برای پیاده‌سازی و تحقق حکمرانی خوب محسوب می‌شود در قالب چهار مقوله اصلی نظارت و کنترل، فرهنگ‌سازی، پویایی اصل شورا و مشورت و مدیریت دانش محور تعریف شد.

قضیه ۲: نظارت و کنترل، فرهنگ‌سازی، پویایی اصل شورا و مشورت و مدیریت دانش محور زمینه و بستر را برای تحقق حکمرانی خوب فراهم می‌کنند.

شرایط مداخله‌گر که به‌منزلهٔ زمینهٔ ساختاری وسیع‌تر مربوط به مقوله مرکزی در نظر گرفته می‌شود و در جهت آسان‌سازی یا محدودیت راهبردهای توسعهٔ حرفه‌ای در زمینهٔ خاص عمل می‌کند در پژوهش فوق در قالب عوامل تضعیف‌کننده حکمرانی خوب و تحت سه مقوله فرعی تحمیل فشار بر مردم، فساد و خیانت در مدیریت و ناکارآمدی در مدیریت تعریف شد.

قضیه ۳: تحمیل فشار بر مردم، فساد و خیانت در مدیریت و ناکارآمدی در مدیریت مقوله‌های مداخله‌گر تضعیف‌کننده حکمرانی خوب محسوب می‌شوند.

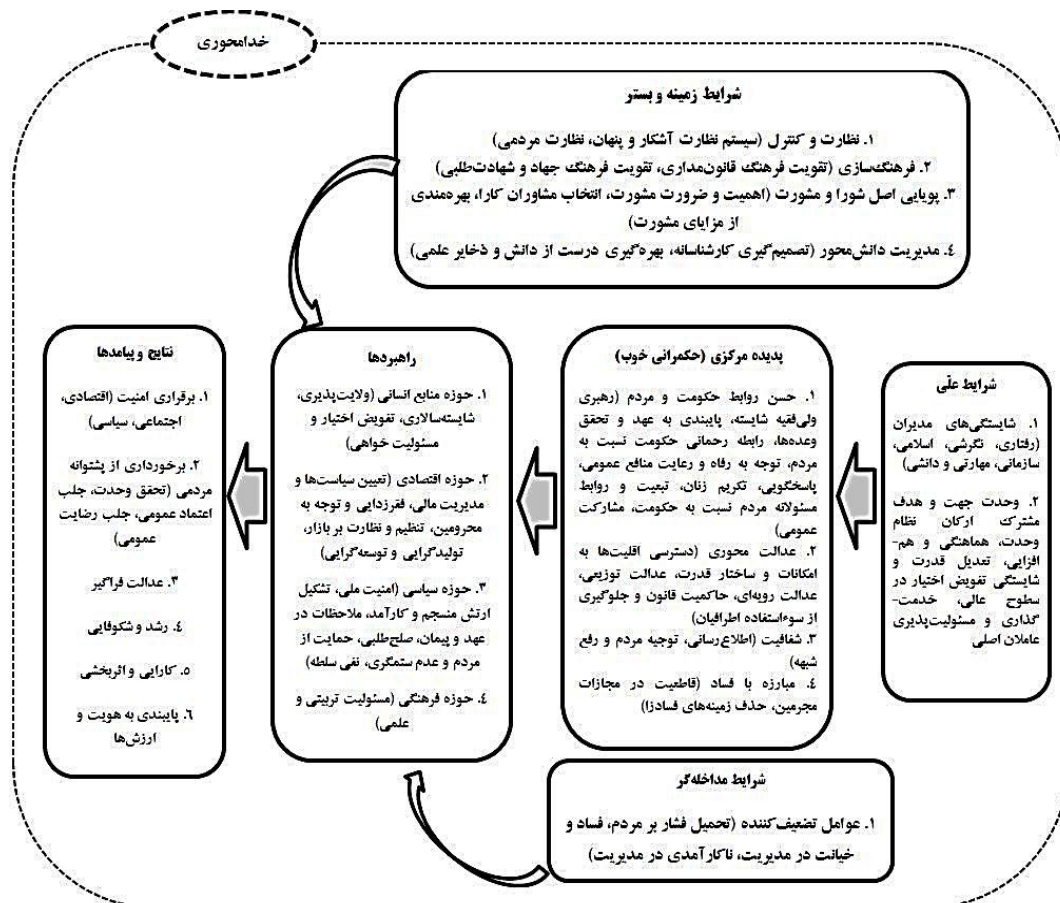
راهبردها و اقدامات که به‌منظور اداره و تحقق مقوله محوری ارائه می‌شوند؛ در قالب چهار حوزه منابع انسانی، حوزه اقتصادی، حوزه سیاسی و حوزه فرهنگی ارائه شدند در حوزه منابع انسانی ولایت‌پذیری و شایسته‌سالاری شناسایی شدند.

قضیه ۴: تمرکز بر حوزه‌های منابع انسانی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی راهبردهای تحقق حکمرانی خوب تعیین شدند.

در حوزه پیامدها و نتایج محقق شش مقوله اصلی برقراری امنیت، برخورداری از پشتوانه مردمی، عدالت‌فراگیر، رشد و شکوفایی، کارایی و اثربخشی و پایداری به هویت و ارزش‌ها را شناسایی کرد.

قضیه ۵: برقراری امنیت در حوزه‌های مختلف، برخورداری از پشتوانه مردمی، عدالت‌فراگیر، رشد و شکوفایی، کارایی و اثربخشی و پایداری به هویت و ارزش‌ها نتایج و پیامدهای حکمرانی خوب محسوب می‌شوند.

پس از طراحی مدل، در ادامه کار مدل مفهومی حکمرانی خوب در قالب نمای کلی مدل و جداول مقوله‌ها و مفاهیم مدل در اختیار مشارکت‌کنندگان قرار داده شد و در انتها پنج سؤال باز در خصوص مدل، ابعاد و پیشنهادهای خبرگان از ایشان پرسیده شد. علی‌رغم تأیید کلیات مدل طراحی شده از سوی خبرگان، برخی از ایشان اصلاحاتی را در زمینه حذف یا اضافه نمودن مواردی خاص به مفاهیم مدل ارائه نمودند که در هر مرحله پس از انجام مصاحبه، اصلاحات ارائه شده از سوی خبره مشارکت‌کننده در پژوهش اعمال و نتیجه حاصل شده به خبره بعدی ارائه می‌شد. لذا در نتیجه سه مرحله کدگذاری باز، محوری و گزینشی؛ و اعمال نظرات خبرگان، مدل مفهومی پژوهش در قالب شکل ۱ قابل ارائه می‌باشد:

شکل ۱. مدل بومی حکمرانی خوب مبتنی بر آموزه‌های دینی

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

پژوهش حاضر به منظور طراحی مدل بومی حکمرانی خوب مبتنی بر آموزه‌های دینی با استفاده از روش داده بنیاد انجام گرفت که در نتیجه آن ۷۰۰ مفهوم اولیه شناسایی شدند و با جاگیری در ۵۹ مقوله فرعی و ۲۱ مقوله اصلی، مدل مفهومی پژوهش را تشکیل دادند. شرایط علی که به عنوان عوامل مؤثر در شکل‌گیری حکمرانی خوب مورد کنکاش قرار گرفته بودند در قالب دو مقوله اصلی شایستگی‌های مدیران و وحدت جهت و هدف مشترک ارکان اصلی نظام تعریف شد. در همه حکومت‌ها و نظام‌ها مهم‌ترین رکنی که برای رسیدن به اهداف تأثیرگذار می‌باشد «مدیریت» است. مدیران به عنوان نمایندگان رسمی حکومت به منظور ایجاد هماهنگی و افزایش اثربخشی در رأس امور قرار می‌گیرند و موفقیت نظام در تحقق اهداف در گرو چگونگی اعمال مدیریت آن‌هاست. از طرفی شایستگی مجموعه‌ای از رفتار، مهارت، دانش، نگرش و ویژگی‌های شخصیتی است که بیشترین ارتباط را با عملکرد موفقیت‌آمیز مدیران دارند؛ لذا برخورداری مدیران از شایستگی‌های رفتاری، نگرشی، سازمانی، ارزشی-اسلامی و مهارتی و دانشی از عوامل مؤثر بر تحقق حکمرانی خوب شناسایی شد.

عامل دوم مؤثر در شکل‌گیری حکمرانی خوب، وحدت جهت ارکان اصلی نظام و هدف مشترک آنان تعریف شد. شرایط زمینه‌ای که فراهم‌کننده و بسترساز فضا برای پیاده‌سازی و تحقق حکمرانی خوب محسوب می‌شود در قالب چهار مقوله اصلی نظارت و کنترل، فرهنگ‌سازی، پویایی اصل شورا و مشورت و مدیریت دانش محور تعریف شد. در ارتباط با تقویت فرهنگ که خود متشکل از دو مقوله فرعی فرهنگ قانون‌مداری و فرهنگ قرآنی و اسلامی است می‌توان گفت که فرهنگ‌سازی یکی از مهم‌ترین راهکارهای نهادینه شدن قانون‌مداری در سطح جامعه به شمار می‌رود و عمل به قانون توسط مسئولین موجب تقویت فرهنگ قانون‌مداری در بین مردم و کاهش بسیاری از آسیب‌های اجتماعی شود.

در خشه و شجاعی (۱۳۹۴) نیز در پژوهش خود قانون‌مداری را عاملی مؤثر بر کاهش جرم و جنایت و آسیب‌های اجتماعی دانستند.

در ارتباط با فرهنگ قرآنی و اسلامی، به عنوان یک فرهنگ متعالی؛ تقویت باورهای دینی و ملی در ردیف مهم‌ترین وظایف حکومت است. مشورت و نظرخواهی از دیگران به منظور استفاده

از نظرات آنان مسئله‌ای عقلی است و عدم مشورت و استبداد رأی یکی از بیماری‌های مهلک در تصمیم‌گیری است، زیرا یک نفر هر قدر هم آگاهی‌های زیادی داشته باشد باز هم نمی‌تواند به همه ابعاد و زوایای یک مسئله پی ببرد و مسئله را تنها از دیدگاه خویش ارزیابی می‌کند و چه بسا ابعادی از مسئله که در تصمیم‌گیری می‌توانند نقش تعیین‌کننده‌ای داشته باشند از نظر وی مخفی مانده باشد، همان‌طور که منتظری و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهش خود اصل مشورت را از ارکان اصلی حکمرانی خوب برشمردند.

در آخر نیز مدیریت دانش محور به منظور تصمیم‌گیری کارشناسانه و بهره‌گیری از ذخایر علمی و دانشی کشور جز شرایط زمینه و بسترساز حکمرانی خوب قرار گرفت. شرایط مداخله‌گر که به منزله زمینه ساختاری وسیع‌تر مربوط به مقوله مرکزی در نظر گرفته می‌شود و در جهت آسان‌سازی یا محدودیت راهبردهای توسعه حرفه‌ای در زمینه خاص عمل می‌کند، در پژوهش فوق در قالب عوامل تضعیف‌کننده حکمرانی خوب و تحت سه مقوله فرعی تحمیل فشار بر مردم، فساد و خیانت در مدیریت و ناکارآمدی در مدیریت تعریف شد. راهبردها و اقدامات که به منظور اداره و تحقق مقوله محوری ارائه می‌شوند در قالب چهار حوزه منابع انسانی، حوزه اقتصادی، حوزه سیاسی و حوزه فرهنگی ارائه شدند در حوزه منابع انسانی ولایت‌پذیری و شایسته‌سالاری شناسایی شدند. فرمان‌برداری از مقام ارشد، ولایت‌مداری، حمایت همه‌جانبه از ولی فقیه، اطاعت و فرمان‌برداری بی‌چون و چرا از جمله مفاهیم ولایت‌مداری منابع انسانی جای گرفتند و شرط برقراری نظم و انضباط و رسیدن به تعالی در هر زمینه از جمله وظایف اداری و سازمانی ولایت‌مداری و اطاعت از مافوق شایسته است. در تحقیقات بسیاری همچون ابراهیم‌پور و الیکلی (۱۳۹۵) اصل ولایت‌مداری را بسیار بااهمیت برشمرده ولی تأثیر آن در راستای استقرار حکمرانی خوب در قالب عوامل اثرگذار بر منابع انسانی نادیده گرفته‌اند.

امروزه شایسته‌سالاری و استفاده از مدیران کارآمد یکی از اصول اساسی و عوامل موفقیت سازمان‌ها در حرکت به سوی پویایی و توسعه و تحول اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جوامع به شمار می‌رود. بنابراین انتخاب افراد در رده‌های مختلف سازمانی باید بر اساس معیارهایی باشد تا افراد شایسته جهت تصدی پست‌های سازمانی انتخاب شوند. در حوزه اقتصادی تعیین سیاست‌ها و مدیریت مالی، فقرزدایی و توجه به محرومین، تنظیم و نظارت بر بازار، تولیدگرایی و توسعه‌گرایی مقوله‌های فرعی تعیین شدند و در حوزه سیاسی امنیت ملی، تشکیل ارتش منسجم و کارآمد،

ملاحظات در عهد و پیمان، صلح طلبی، حمایت از مردم و عدم ستمگری و نفی سلطه جای گرفتند و مسئولیت تربیتی و علمی با مفاهیم تعلیم و تربیت عمومی، مبارزه با خرافه گرایی، ترویج تفکر گرایی بین مردم، ترویج اخلاق عالی انسانی، عدم ترویج آداب و سنن زیان‌بار در حوزه راهبردهای فرهنگی جای گرفت.

در حوزه پیامدها و نتایج محقق شش مقوله اصلی برقراری امنیت، برخورداری از پشتوانه مردمی، عدالت فراگیر، رشد و شکوفایی، کارایی و اثربخشی و پابندی به هویت و ارزش‌ها را شناسایی کرد. مقوله امنیت دربرگیرنده مقوله امنیت اقتصادی با مفاهیم جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه، دور از فقر و فساد، ارتقای نسبی سطح درآمد سرانه، رسیدن به اشتغال کامل، امنیت غذایی؛ امنیت سیاسی با مفاهیم تعامل سازنده و مؤثر در روابط بین‌الملل، مردم‌سالاری دینی، ایمن، مقتدر با سازمان دفاعی مبتنی بر بازدارندگی همه‌جانبه، دارای تعامل سازنده و مؤثر با جهان، تعامل با جهان بر اساس اصول عزت، حکمت و مصلحت، آزادی سخن؛ امنیت اجتماعی با مفاهیم آزادی‌های مشروع، حفظ کرامت و حقوق انسان‌ها، بهره‌مند از امنیت اجتماعی و قضایی، برخورداری از سلامت، رفاه، تأمین اجتماعی، نهاد مستحکم خانواده، جامعه اخلاقی، آزادی در محدوده شریعت اسلام در دسته مقوله اصلی امنیت جای گرفتند. برخورداری از پشتوانه مردمی خود مشتمل بر سه مقوله فرعی تحقق وحدت، جلب اعتماد عمومی و جلب رضایت عمومی بود. این پژوهش با تمرکز هم‌زمان بر هر دو دوره حکمرانی پیامبر اکرم (ص) و امیرالمؤمنین (ع) به‌عنوان دو دوره طلایی حکمرانی اسلامی و همچنین بررسی اسناد و کتب بومی و تاریخی، سبب نوآوری و توجه همه‌جانبه پژوهش در حوزه حکمرانی خوب شده است که علاوه بر آشکارسازی جنبه‌هایی پنهان از این مهم، سبب تجمع شاخص‌های پراکنده پژوهش‌های مختلف در قالب مدلی جامع و بومی شده است.

پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آینده تمرکز بر قانون خدمات کشوری، سیاست‌های کلی تحول در نظام اداری، سیاست‌های اقتصاد مقاومتی علاوه بر سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ در طراحی مدل‌های آتی حکمرانی خوب به‌منظور طراحی مدلی جامع‌تر پیشنهاد شود. همچنین تعمیم اعتبار مدل طراحی شده را در سایر سازمان‌ها و ترجیحاً وزارتخانه‌ها به‌عنوان مهم‌ترین نهادهای حاکمیتی می‌تواند از موضوعات قابل بررسی باشد.

فهرست منابع

- امامقلی پور، سارا و آسمانه، زهرا (۱۳۹۵)، شاخص حکمرانی در اسلام و تأثیر آن بر برودادهای سلامت در ایران، *اقتصاد و بانکداری اسلامی*، ۱۵، ۱۰۸-۹۳.
- امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) (۱۳۷۹)، *نهج البلاغه*، ترجمه محمد دشتی، قم: موسسه تحقیقاتی امیرالمؤمنین علی (ع).
- ابن سعد، محمد بن سعد (۱۴۱۰ ق)، *الطبقات الکبری*، بیروت: دارالکتب العلمیه.
- ابن کثیر الدمشقی، ابی الفداء الحافظ (۱۴۰۷ ق)، *البدایه و النهایه*، بیروت: دارالکتب العلمیه. دارالفکر بیروت.
- ابن هشام، عبدالملک (۲۱۳ ق)، *السیره النبویه لابن هشام*، بیروت: دار إحیا التراث العربی.
- ابراهیم پور، حبیب و الیکلی، فهیمه (۱۳۹۵)، *بررسی نقش حکمرانی خوب در کارآمدی دولت‌ها*، کنفرانس بین‌المللی نخبگان مدیریت، دانشگاه شهید بهشتی.
- بردبار، غلامرضا؛ ضرابی‌زاده، شیما و صالحی، طاهر (۱۳۹۴)، ارائه الگوی حکمرانی خدامدار، ۲۳ (۲)، ۴۱-۹.
- بابایی، پرویز؛ پیرنیا، حسن و اقبال آشتیانی، عباس (۱۴۰۰)، *تاریخ ایران*. تهران: نگاه.
- بیگی‌نیا، عبدالرضا؛ حقی، کرم الله و حسینی فرد، مجتبی (۱۳۹۱)، *بررسی تطبیقی نظام حکمرانی کوروش کبیر با اصول حکمرانی خوب*. راهبرد، ۷: ۱۳۲-۱۱۹.
- پورعزت علی‌اصغر و طاهری عطار، غزاله (۱۳۸۵)، *بررسی دلایل فروپاشی حکومت و تمدن باستانی هخامنشیان، حقوق و سیاست*، ۸ (۲۱): ۱۱۸-۷۹.
- دانایی‌فرد، حسن و اسلامی، آذر (۱۳۸۹)، *ساخت نظریه بی‌تفاوتی سازمان: کاربرد استراتژی پژوهشی نظریه داده بنیاد در عمل*. چاپ اول، تهران، دانشگاه امام صادق (ع).
- دانایی‌فرد، حسن و امامی، سید مجتبی (۱۳۸۶)، *استراتژی‌های پژوهش کیفی: تأملی بر نظریه‌پردازی داده بنیاد، اندیشه مدیریت*، ۲۱ (۲): ۶۹-۹۷.
- دریجانی، میترا؛ دلیر، حمید و احمدی موسوی، سید مهدی (۱۳۹۹)، *آسیب‌شناسی اصل شفافیت در قلمرو قانون‌گذاری کیفری ایران ارتباط آن با حکمرانی خوب، جامعه‌شناسی سیاسی ایران*، ۳ (۱): ۲۰۹-۱۷۴.
- درخشه، جلال و موسوی‌نیا، سید مهدی (۱۳۹۷)، *مؤلفه‌های حکمرانی شایسته در سیره حکومتی پیامبر اسلام (ص)*، *پژوهش‌های علم و دین*، ۹ (۱): ۲۸-۱.
- درخشه، جلال و شجاعی، جبار (۱۳۹۴)، *شاخص‌های حکمرانی خوب در اندیشه و عمل امام علی (ع)*، *پژوهش‌های علم و دین*، ۶ (۱۱): ۳۶-۱۷.
- دلشاد تهرانی، مصطفی (۱۳۸۸)، *دلالت دولت: آیین‌نامه حکومت و مدیریت در عهدنامه مالک اشتر*، تهران: دریا.
- دلشاد تهرانی، مصطفی (۱۳۹۴)، *آیین‌نامه سیره نبوی «منطق عملی»: سیره مدیریتی (جلد ۳)*، تهران: دریا.
- رضایی، حسن؛ دهقانی، روح‌الله و کیان پور، مهرداد (۱۳۹۹)، *طراحی و تبیین مؤلفه‌های اساسی حکمرانی اسلامی*، مرکز پژوهش‌های استراتژیک.

- زارعی، بهزاد و زاهدی، پریش (۱۳۹۷)، حکمرانی خوب و مدیریت اقتصادی داریوش اول هخامنشی، فصلنامه تاریخ پژوهی بهار، ۷۲: ۷۲-۹۰.
- زرگری نژاد، غلامحسین (۱۳۷۸)، تاریخ تحلیلی اسلام (از بعثت تا غیبت)، تهران: سمت.
- سبحانی تبریزی، جعفر (۱۳۵۱)، رسالت جهانی پیامبران (نبوت عامه)، تهران: کتابخانه صدر.
- سبحانی تبریزی، جعفر (۱۳۹۸)، فروغ ابدیت: تجزیه و تحلیل کاملی از زندگی پیامبر اکرم (ص)، قم: بوستان کتاب قم.
- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی (۱۳۸۲)، سند چشم‌انداز در افق ۱۴۰۴، ابلاغیات مقام معظم رهبری، تهران: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی.
- شجاعی، گلنار (۱۳۹۶)، مدیریت در زمان هخامنشیان، فصلنامه تغییرات اجتماعی-فرهنگی، شماره ۱: ۱۰۰-۱۰۹.
- طبری، جعفر محمد بن جریر (۱۳۸۷)، تاریخ طبری، بیروت: روائع التراث العربی.
- علویان، مرتضی و زارع پور، محمد (۱۳۹۶)، شاخص‌های حکمرانی خوب در اندیشه سیاسی آیت اله جوادی آملی، فصلنامه پژوهش‌های سیاست اسلامی، ۵(۱۱): ۳۷-۶۰.
- علوی، سید علی (۱۳۹۱)، تاریخ تحولات سیاسی و اداری در ایران (از آغاز تشکیل حکومت امرا و سلاطین ایرانی تا پایان عصر قاجار) (جلد ۲)، تهران: دانشگاه امام صادق (ع).
- عیوضی، محمدرحیم؛ مرزبان، نازنین و صالحی، معصومه (۱۳۹۶)، از بررسی حکمرانی خوب تا الگوی حکمرانی پایدار، راهبرد، ۲۶(۸۵): ۸۵-۵۵.
- فرزام نیا، نیما؛ عبدی، بهنام و رضایان، علی (۱۳۹۹)، ارائه الگوی حکمرانی خوب امنیت فضای سایبری در سازمان‌های دفاعی، مدیریت نظامی، ۲۰(۷۷): ۸۱-۱۲۰.
- قرشی بنابی، علی‌اکبر (۱۳۸۰)، تفسیر احسن الحدیث، تهران: بنیاد بعثت.
- کلینی، محمد بن یعقوب (۱۴۰۷ ق)، الاصول من الکافی، بیروت: دارالتعاریف للمطبوعات.
- مسلمی مهنی، یوسف؛ افضل، رسول و صدقی، نغمه (۱۳۹۹)، بررسی بین‌گرایش به دولت الکترونیک و تحقق حکمرانی خوب در شهر کرمان، دوفصلنامه جغرافیای اجتماعی شهری، ۷(۲): ۲۷-۴۰.
- مفتح، محمدهادی؛ قاسمی، غلامعلی و کردنژاد، نسرین (۱۳۹۴)، امکان‌سنجی نظریه حکمرانی خوب در جوامع اسلامی با تأکید بر جمهوری اسلامی ایران، حقوق اسلام و غرب، ۲(۲): ۱۷۵-۱۵۱.
- منتظری، محمد؛ بهمنی، اکبر و فتحی زاده، علیرضا (۱۳۹۷)، الگوی حکمرانی خوب از دیدگاه نهج‌البلاغه: گامی در جهت تبیین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، مطالعات الگوی پیشرفت ایرانی اسلامی، ۶(۱۱): ۱۳۴-۱۵۵.
- مدائنی، ابن ابی‌الحدید (۱۴۰۴ ق)، شرح نهج‌البلاغه (ابن ابی‌الحدید)، بیروت: دارالکتب العلمیه.
- مشتاق‌مهر، رحمان (۱۳۸۵)، حکمرانی آرمانی ایرانیان در اندرزنامه‌های جاویدان خرد، پژوهش زبان و ادبیات فارسی، ۳(۶): ۸۵-۹۸.

- نصیری زنگ‌آباد، عباس؛ رسولی، رضا؛ الو داری، حسن و محمد زاده، علی (۱۳۹۵)، طراحی مدل دولت کارآفرین برای سازمان‌های اداری ایران، *مدیریت سازمان‌های دولتی*، ۵(۱): ۹۱-۱۰۶.
- واقدی، محمد بن عمر (۱۴۰۹ ق)، *المغازی*، بیروت: مؤسسة الأعلمی للمطبوعات.
- یوسفی شیخ رباط، محمدرضا و بابایی، فهیمه (۱۳۹۴)، طراحی مدل حکمرانی خوب بر اساس نامه مالک اشتر و مقایسه آن با اصول حکمرانی خوب بانک جهانی، *اقتصاد اسلامی*، ۱۵(۵۷): ۶۲-۳۱.
- Lagasio, V. & Cucari, N. (2016), Corporate governance and environmental social governance disclosure: A meta-analytical review. **Corporate Social Responsibility and Environmental Management**, 26(4), 701-711.
- Mungiu-Pippidi, A. (2020), The Rise and Fall of Good-Governance Promotion. **Democracy**, 31(1), 86-102.
- Omri, A. & Mabrouk, N. (2020), Good governance for sustainable development goals: Getting ahead of the pack or falling behind?, **Environmental Impact Assessment**, 83, 1-8.
- Putri, A. & Wirawati, N. (2020), Implementation of Good Government Governance, Intellectual Intelligence, Emotional, and Spiritual Intelligence in Managerial Performance of Village Government Management. **Management, IT & Social Sciences**, 7(1), 169-176.
- Ritzel, C. Kohler, A. & Mann, S. (2018), Good governance and preferential trade: evidence from the Swiss generalized system of preferences. **Social Economics**, 45(2), 259-274.
- Wetzels, M. Odekerken-Schröder, G. & Van Oppe, C. (2009), Using PLS path modeling for assessing hierarchical construct models: Guidelines and empirical illustration. **MIS quarterly**, 177-195.
- Yanti, N. & Dwirandra, A. (2019), The effect of profitability in income smoothing practice with good corporate governance and dividend of payout ratio as a moderation variable. *Management, IT and Social Sciences*, 6(2), 12-21.
- Yousaf, M. Freeha, I. & Abida, i. (2016), Exploring the impact of good governance on citizens' trust in Pakistan. **Government Informati Quarterly**, 3, 200-209.

تخطيط اسلوب محلي للحكومة الحسنة مبنئنا على التعاليم الدينية ؛ دراسة كيفية مبنئنا على نظرية بنائنا على البيان

سيد محمد رضا النبويان حمزة الكلاي * محمد رضا باقر زاده ** سيد أحمد الجعفري الكلايجاني ***
مجتبى الطبرى ****

أجريت الدراسة الحالية باستخدام المفهوم الجديد للحكومة الحسنة فى دراسات الإدارة الإسلامية بهدف تخطيط اسلوب محلي مبنئنا على التعاليم الدينية. تم جمع بيانات البحث من خلال مراجعة منظمة لأبرز الوثائق والكتب الدينية والتاريخية فى الإيران القديمة (عهد الهخامنشيان) وتحليلها باستخدام طريقة بيانات الأساس. من أجل استعمال الكيفى و دراسة الروائية لاسلوب المفاهيمى الذى تم الحصول عليه من خطوات الترميز ، تم استخدام طريقة تأييد الخبراء المختارين باستخدام فن أخذ عينات تركيبية حكى و فن كرة الثلج. بناءً على نتائج البحث ، فئات كفاءات المديرين و وحدة الاتجاه و الغرض المشترك لاركان النظام كشرائط سببية لتتحقق الحكومة الحسنة ؛ تم تعرف: المراقبة و الحفاظة ، و بناء الثقافة ، و متحركة اصل الشورى و الاستشارات و المديرية المتمحورة على المعرفة باعتبارها ظروف ارضية و سرير ، و تحميل ضغوط للشعب ، و الفساد والخيانة فى الإدارة ، و أوجه القصور فى الإدارة باعتبارها فئات متداخلة مضعفة للحكومة الحسنة. التركيز على مجالات المنابع الانسانية والاقتصادية والسياسية والثقافية باعتبارها استراتيجيات لتتحقق الحكومة الحسنة و ايجاد الأمن فى المجالات المختلفة، و وجود الدعم الشعبى ، و العدالة الشاملة ، و النمو والازدهار ، و الكفاءة و الفعالية ، و التمسك بالهوية و القيم ، تعين كل ذلك آثارا للحكومة الحسنة.

المفردات الرئيسية: الحكومة الحسنة ، اسلوب الحكومة، التعاليم الدينية ، الحكومة الإسلامية ، الإدارة الإسلامية.

-
- * طالب دكتوراه فى الإدارة العامة (المنابع الانسانية) ، فرع القائم شهر ، جامعة الحرة الإسلامية ، القائم شهر ، الإيران
** أستاذ مساعد ، قسم الإدارة الدولية ، فرع القائم شهر ، جامعة الحرة الإسلامية ، القائم شهر ، الإيران
*** (الكاتب المسؤل): سيد أحمد الجعفري الكلايجاني: أستاذ مساعد ، قسم الإدارة الدولية ، فرع القائم شهر ، جامعة الحرة الإسلامية ، القائم شهر ، الإيران
**** أستاذ مشارك ، قسم الإدارة الدولية، فرع القائم شهر ، جامعة الحرة الإسلامية ، القائم شهر، الإيران